

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Marek Jančík

ÚPLATKÁŘSKÉ TRESTNÉ ČINY

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 7. 7. 2015

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 7. 7. 2015

.....

Marek Jančík

Poděkování

Rád bych poděkoval panu profesorovi Jiřímu Jelínkovi za odborné vedení mé diplomové práce a cenné rady při její tvorbě, dále své rodině a přátelům za podporu během celého studia.

Obsah:

1. Úvod	1
1.1 K pojmům korupce a úplatkářství	2
1.2 Důvody výběru tématu.....	4
1.3 Struktura práce	5
2. Vývoj právní úpravy úplatkářských trestných činů na našem území	7
2.1 Trestní kodex z roku 1852	7
2.2 Zákon o úplatkářství z roku 1924	9
2.3 Trestní kodex z roku 1950	10
2.4 Trestní kodex z roku 1961	12
2.5 Trestní kodex z roku 2009	13
3. Úplatkářské trestné činy a jiné trestné činy postihující korupční jednání.....	15
3.1 Úplatkářství.....	15
3.1.1 Přijetí úplatku	16
3.1.2 Podplacení	19
3.1.3 Nepřímé úplatkářství.....	23
3.1.4 Společné ustanovení.....	26
3.2 Trestné činy postihující korupční jednání.....	28
3.2.1 Odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu.....	28
3.2.2 Pletichy v insolvenčním řízení	29
3.2.3 Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže	30
3.2.4 Sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě.....	31
3.2.5 Pletichy při veřejné dražbě	32

3.2.6 Pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži.....	32
3.2.7 Maření přípravy a průběhu voleb a referenda	33
4. Základní pojmy úplatkářství	34
4.1 Úplatek.....	34
4.2 Obstarávání věcí obecného zájmu	37
4.3 Úřední osoba	44
4.4 Podnikání	46
5. Úplatkářské trestné činy na Slovensku a ve Spolkové republice Německo	49
5.1 Slovenská trestněprávní úprava.....	49
5.1.1 Přijímání úplatku.....	50
5.1.2 Podplácení	52
5.1.3 Nepřímá korupce.....	53
5.1.4 Volební korupce.....	54
5.2 Komparace slovenské a české trestněprávní úpravy úplatkářství	54
5.3 Trestněprávní úprava ve Spolkové republice Německo	57
5.3.1 Úplatkářství v soukromém sektoru	57
5.3.2 Úplatkářství ve veřejném sektoru	58
5.3.3 Úplatkářství v souvislosti s voliči a v souvislosti s poslanci.....	60
5.4 Komparace německé a české trestněprávní úpravy úplatkářství.....	61
6. Právní úprava úplatkářství de lege ferenda	63
6.1 Postih úplatkářských trestných činů v praxi.....	63
6.2 Návrhy legislativních změn.....	64
6.2.1 Speciální formy úplatkářství.....	64
6.2.2 Obecný zájem	65

6.2.3 Agent provokatér	67
7. Závěr	69
Seznam zkratek	72
Seznam použité literatury a pramenů	73
Abstrakt	79
Abstract.....	80

1. Úvod

Předkládaná diplomová práce komplexně pojednává o úplatkářských trestných činech. Snažíme se zmapovat vývoj trestněprávní úpravy úplatkářství na našem území, ale předmětem zkoumání je zejména hlubší rozbor aktuální úpravy úplatkářství, které je obsaženo v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník (dále též „tr. zák.“). Trestné činy jsou systematicky rozebrány tak, jak je uvádí trestní zákoník, tedy z pohledu adresáta normy. Nezabýváme se jen jednotlivými skutkovými podstatami trestných činů přijetí úplatku, podplacení a nepřímého úplatkářství, ale důraz klademe i na základní pojmy úplatkářství a následně se věnujeme konkrétním případům úplatkářství, které se v praxi vyskytují.

Z klíčových pojmů úplatkářství se zaměřujeme především na podrobný rozbor pojmu obecný zájem. Jedná se o dosti neurčitý pojem, který není legálně definován a jeho výklad je tak ponechán judikatuře. Normy trestního práva mají krom jiného splňovat požadavek *nullum crimen sine lege certa* (požadavek určitosti trestněprávní normy), jenž má vést k posílení právní jistoty adresátů norem, zda se jejich chování stává trestným a případně za jakých podmínek.¹ U úplatkářských trestných činů zvláště ve spojení s pojmem obecný zájem nemusí být adresátům norem vždy zřejmé, zda konají dle práva, na což v textu poukazujeme. V předkládané práci jsou popsány i ostatní trestné činy, které postihují zbylá korupční jednání, účelem je poskytnout jasnou představu o postihu korupce jako takové v celém trestním kodexu.

V další části práce se zabýváme legislativním ukotvením úplatkářství na Slovensku a ve Spolkové republice Německo a následně provádíme komparaci obou úprav s českou úpravou úplatkářství.

Hlubší rozbor úplatkářských trestných činů a jeho porovnání s obdobnou zahraniční legislativou nám dal podklad, který umožňuje s dostatečným odstupem kritický náhled na celou naši legislativu zabývající se úplatkářstvím v trestním právu.

¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 31.

V konečném důsledku to vedlo k návrhu právních úprav úplatkářství *de lege ferenda* (z hlediska zákonné úpravy, která by měla být přijata).

1.1 K pojmům korupce a úplatkářství

V textu často používáme pojmy korupce a úplatkářství, proto považujeme za vhodné na tomto místě uvést, jak vnímáme oba pojmy, a jaký je mezi nimi vztah.

Většina autorů zabývajících se touto problematikou se snaží definovat pojem korupce (latinsky *corruptio*) a to z různých úhlů pohledu, či prizmatem různých vědních oborů, které se fenoménem korupce zabývají. Korupci lze chápat například ve vztahu k deviantnímu anebo patologickému chování, či jako prostředek maximalizující zisk, dále ve vztahu k sociálnímu problému a podobně.² Ottův naučný slovník korupci popisuje jako „jednání, kterým se na určitou osobu působí, aby jednala buď proti dobrým mravům, nebo proti svým povinnostem, ať již úředním, nebo morálním.“³ V současné době jednu z nejcitovanějších definic korupce přinesl IX. kongres OSN v Káhiře z roku 1995. Stanovil, že jde o: „úplatkářství nebo jiné chování ve vztahu k osobám, jimž byla svěřena odpovědnost, které porušuje jejich povinnosti vyplývající z jejich postavení a směřuje k získání nepatřičných výhod jakéhokoli druhu pro ně samé nebo pro jiné.“ Pojem korupce je zde širší než úplatkářství, z čehož vyplývá, že pojem úplatkářství zcela nevyčerpává všechna jednání, která mohou být korupcí. S takovým pojetím pracujeme i v následujícím textu.

Z hlediska obecného jazyka byl i v minulosti pojem úplatkářství chápán v užším smyslu než korupce. Ottův slovník naučný vymezil úplatkářství jako: „přijetí, požadování, poskytnutí nebo příslib nějaké výhody, zejména daru, jímž má být obdarovaný sveden k jednání proti svým povinnostem.“ Porovnáme-li obě definice poskytnuté Ottovým slovníkem naučným, docházíme k závěru, že korupci chápal jako jednání proti dobrým mravům a svým povinnostem, kdežto úplatkářství pojal jako jednání proti svým povinnostem. Za zmínku stojí i fakt, že rozlišoval mezi pasivním

² CHMELÍK, J. a kol. *Pozornost, úplatek a korupce*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003, s. 10–21.

³ NĚMEC, B. *Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému*. Díl 3. Svazek 2, (Konkurs – Majo) Fotoreprint. Praha: Paseka, 2001, s. 768.

úplatkářstvím, spočívajícím v přijímání úplaty a aktivním úplatkářstvím spočívajícím v poskytování úplaty.⁴

V současné odborné literatuře také dochází k odlišování pojmu korupce a úplatkářství, jelikož se nejedná o synonyma, a zároveň je snaha o určení jejich vzájemného vztahu. V trestním právu povětšinou chápeme vztah mezi termíny korupce a úplatkářství jako vztah obecného (korupce) ke zvláštnímu (úplatkářství).⁵ Současný trestní zákoník nedefinuje pojem korupce ani jej nijak neužívá, ale používá termín úplatkářství, nazývá tak v hlavě desáté díl třetí, pod který náleží trestné činy přijetí úplatku, podplacení a nepřímé úplatkářství, avšak ani tam daný termín nedefinuje. Na druhé straně u definice úplatkářství platí možná více než u jiných pojmů trestního práva latinské přísloví *omnis definitio in iure periculosa est* (každá definice v právu je nebezpečná), jelikož se jen málokdy stane, že by daná definice nemohla být vyvrácena.⁶

Z výše uvedeného vyplývá, že pojem korupce má širší význam než úplatkářství, jelikož jej i pojímá. Takže o jádru korupčního jednání postihovaného trestním právem budeme nadále v textu hovořit stejně, jako jej užívá český zákonodárce v trestním zákoníku ve zvláštní části hlavě desáté dílu třetím *úplatkářství*. Případně budeme užívat označení úplatkářské trestné činy pro trestný čin (dále též „tč“) přijetí úplatku, tč podplacení a tč nepřímé úplatkářství.

Pro úplnost uvedme, že jednání mající znaky korupce nemusí být nutně trestné (s tím se pojí problém neexistence správních deliktů postihující takové jednání v České republice),⁷ či může naplňovat znaky skutkové podstaty jiného trestného činu, než některého z úplatkářských trestných činů, například pletich v insolvenčním řízení.⁸

⁴ NĚMEC, B. *Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému*. Díl 6. Svazek 2, (Si – Už) Fotreprint. Praha: Argo, 2003, s. 1342.

⁵ GRIVNA, T. Trestní postih korupce v soukromé sféře. *Trestněprávní revue*. 2005, č. 7, s. 170.

⁶ KINCL, J. *Dicta et regulae iuris, aneb, právnické mudrosloví latinské*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 1990, s. 190.

⁷ Viz podkapitola 6.2 Návrh legislativních změn.

⁸ Viz podkapitola 3.2 Trestné činy postihující korupční jednání.

1.2 Důvody výběru tématu

Existence korupce je neodmyslitelně spjata s existencí lidstva samotného. Někdy se uvádí,⁹ že existence korupce je spjata se vznikem a existencí státních úvarů. K témuž názoru se kloníme i my. Vývoj právní úpravy potírající korupci postupuje s vývojem společnosti. Přesněji postupuje za vývojem společnosti snažíc se postihnout vždy současné nešvary a při jisté obecné predikci vývoje pospolitosti postihnout i neduhy budoucí, které souvisí i s vývojem techniky jako takové. Papež František při jednom ranním kázání o korupci řekl: „Všichni jsme pokoušeni korupcí. Tento hřích je na dosah, protože kdo má nějakou pravomoc, cítí se mocný, cítí se skoro Bohem.“¹⁰ Jedná se o problematiku, která přetrvala různé státní útvary, různé kultury a nejspíše nás bude provázet až do skonání světa, navíc v současném právním státě je základním kamenem zákon, proto je nutné věnovat tomuto problému zvýšenou pozornost.

Úplatkářství, tedy jádro postihu korupčního jednání z hlediska trestního práva, jako negativní fenomén současnosti je nejen téma velmi závažné, ale i aktuální. Tomu nasvědčují i analýzy soudních rozhodnutí ve věcech úplatkářských trestných činů zpracované pro Úřad vlády České republiky společností Transparency International.¹¹

Jedná se i o téma juristicky zajímavé, neboť nový trestní zákoník přinesl formální pojetí trestného činu a opustil dosavadní formálně-materiální pojetí. Vzhledem k tomu, jakým způsobem byla v trestním zákoníku vyjádřena zásada subsidiarity trestní represe, hovoří nauka o formálním pojetí trestného činu s materiálním korektivem.¹²

⁹ Např.: BALOUN, V. K ekonomickým příčinám korupce: popis jevu a definice. *Kriminalistika*, 1999, č. 4, s. 273.

¹⁰ GLASER, M. *František: Kdo platí za korupci?* Česká sekce Vatikánského rozhlasu, 16. června 2014. [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné na adrese: http://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php4?id=20400

¹¹ Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2007 až 2009 ve věcech úplatkářských trestných činů a Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné na adresách:

<http://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech/>

<http://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-vecech/>

¹² Srov. JELÍNEK, J. (ed.) *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 25 nebo JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 132–133.

I tak daný legislativní posun měl vést k přesnějšimu vymezení jednotlivých skutkových podstat trestných činů, k čemuž u úplatkářství nedošlo. Z tohoto důvodu je podle našeho názoru vhodné zamyslet se nad právní úpravou úplatkářství i z pohledu *de lege ferenda*.

Trestní právo má působit jako *ultima ratio* (poslední možnost), nelze-li řešit prohřešek méně závažným postihem (např. prostředky správního práva nebo soukromoprávními prostředky). Při neexistenci správních deliktů navazujících na úplatkářské trestné činy a vzhledem k nedostatečné určitosti skutkových podstat úplatkářských trestných činů, které jsou založeny na pojmu obecný zájem, mohou adresáti norem pociťovat právní nejistotu, zda konají dle práva, na což bychom v předkládané práci rádi upozornili.

1.3 Struktura práce

Předkládaná diplomová práce se skládá ze sedmi kapitol, které se vnitřně člení z důvodu větší přehlednosti.

Po úvodu, kde jsme mimo jiné rozlišili pojmy korupce a úplatkářství, následuje kapitola druhá, zabývající se vývojem právní úpravy úplatkářských trestných činů na našem území od roku 1852 až do současnosti.

Třetí kapitola rozebírá aktuální úpravu úplatkářských trestných činů přijetí úplatku, podplacení a nepřímé úplatkářství a společné výkladové ustanovení k těmto trestným činům. Také se zabývá ostatními trestnými činy uvedenými v trestním zákoníku, které nejsou trestněprávním jádrem postihu korupce, tedy úplatkářstvím, ale které také postihují ve svých skutkových podstatách korupční jednání.

Následující (čtvrtá) kapitola podrobně rozebírá znaky typické pro úplatkářství: úplatek, obstarávání věcí obecného zájmu, úřední osoba, podnikání a zároveň se tato kapitola věnuje konkrétním případům úplatkářství, které se v praxi vyskytují. Zvláštní pozornost je kladena pojmu obecný zájem, jelikož není legislativně nikde definován, je vymezen jen judikaturou a naukou, což může v některých případech činit těžkosti hlavně z pohledu adresátů norem. Do budoucna by se měl daný stav, jak jsme již předdeslali, změnit.

Pátá kapitola se věnuje legislativnímu vymezení úplatkářství na Slovensku a ve Spolkové republice Německo. Rozebírá jednotlivé trestné činy a následně je porovnává s českou úpravou s důrazem na odlišnosti a zajímavosti právního řešení, které se vyskytují v těchto zahraničních úpravách.

Šestá kapitola se věnuje zákonnému vymezení úplatkářství *de lege ferenda*. Na začátku uvádíme, kolik případů bylo v období let 2007 až 2009 a 2010 až 2012 soudně rozhodnuto ve věcech úplatkářství. Dále uvádíme návrhy legislativních změn: osamostatnění trestního postihu úplatkářství v soukromé sféře, v oblasti volebního a hlasovacího práva a ve věcech hlasování volených zastupitelů, legální definování pojmu obecný zájem a zabýváme se i problematikou agenta provokatéra. Na závěr jsou uvedeny stěžejní teze a poznatky, ke kterým jsme v předkládané práci dospěli.

2. Vývoj právní úpravy úplatkářských trestných činů na našem území

Následující kapitola se věnuje vývoji trestního práva z pohledu úpravy postihu úplatkářství na našem území od poloviny devatenáctého století až do současnosti. Nutno podotknout, že rakouské právo platilo v českých zemích do roku 1918 a následně po nutných změnách souvisejících se vznikem samostatné Československé republiky se zachovaly i ty předpisy, které neodporovaly novým požadavkům. Až v roce 1950 byly definitivně nahrazeny novými předpisy, jež vznikly v období tzv. právníké dvouletky.¹³ Následně bylo až do roku 1990 právo ovlivněno socialistickou ideologií. Po roce 1990 dochází k zásadním společenským změnám, které se promítly i do právního řádu. Bohužel jsou tyto změny často nekoncepční, kusé a přijímané během krátké doby, takže mnohdy obsahují chyby a tyto předpisy jsou tak často novelizované, což požadavku právní jistoty nesvědčí.

2.1 Trestní kodex z roku 1852

Základním trestním kodexem, ze kterého pak vycházelo i československé trestní právo, je zákon č. 117/1852 říšského zákoníku (dále též „ř. z.“), *o zločinech, přečinech a přestupcích*,¹⁴ který byl vydán dne 27. května 1852 a účinný byl až do 31. července 1950. Na rozdíl od předchozího zákoníku, ze kterého ovšem vycházel (*zákon trestní o zločinech a těžkých policejních přestupcích* z roku 1803) neupravoval procesní právo. Nově také došlo k rozlišování nejen zločinů a přestupků, ale i přečinů.¹⁵ Z pohledu postihu úplatkářství je pro nás stěžejní hlava desátá nazvaná *o zneužití moci úřední*,

¹³ Srov. MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 271.

¹⁴ Epravo.cz, [cit. 4. 3. 2015]. Dostupné na adrese:

<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

¹⁵ Viz KALLAB, J. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské: (část obecná i zvláštní)*. 1. vydání. Praha: Melantrich, 1935, s. 18 nebo MIŘIČKA, A. *Trestní právo hmotné: část obecná i zvláštní*. 1. vydání. Praha: Spolek československých právníků Všehrad, 1934, s. 8.

konkrétně se jedná o § 101 až § 105. V následujících odstavcích jsou popsány jednotlivé paragrafy tak, jak byly za sebou řazeny.¹⁶

Obsah § 101 zák. č. 117/1852 ř. z., který se zabývá danou problematikou, nese název *zneužití moci úřední*. První odstavec staví naroveň úředníky státní i obecní a uvádí, že zneužije-li úředník pravomoc, která mu byla svěřena, a způsobí škodu státu, obci či jinému, dopouští se zločinu. Není přitom rozhodné, zda tak činil ze ziskuchtivosti, „náruživosti nebo měl vedlejší obmysl.“ Druhý odstavec uvádí, že úředníkem se rozumí osoba, která ať už přímo nebo nepřímo vykonává povinnosti obstarávající práci vlády.

Další paragraf nazvaný *zvláštní případy* uvádí osoby a činnosti, které lze řadit na roveň společenské škodlivosti výše zmíněnému jednání. Jde o soudce, státní zástupce, vrchnostenské úředníky, jiné úředníky vázané povinnostmi, pokud se odvrátí od plnění svých úředních povinností. Dále je pamatováno i na notáře, pokud při vyhotovování nějaké listiny osvědčí nepravdu. Za třetí se postihují ti, kteří svěřené úřední tajemství „vyjeví způsobem nebezpečným“, sdělí obsah listiny, kterou měli pod svým dohledem, nebo ji „zmaří.“ Nakonec se postihují i advokáti a jiní „přísežní zástupci,“ kteří pomohou na úkor svých klientů protistraně tím, že sdělení obsah právního spisu, poskytnou radu, nebo jim jinak pomohou.

Název *trest* nese § 103, v němž pachatelé za výše zmíněná konání hrozí odnětí svobody od jednoho až do pěti let. Pokud ale způsobí svým činem velkou škodu, nebo tak činil z „velké zlomyslnosti,“ hrozí mu až deset let odnětí svobody.

První paragraf postihoval úředníky a druhý ostatní osoby s pravomocí úřední. Třetí paragraf jejich společensky nebezpečné konání postavil naroveň tím, že jim stanovil stejný trest. Další paragrafy pak byly speciální úpravou k paragrafům základním. Jeden postihoval úředníky, kteří přijímali dary. Druhý kriminalizoval osobu, která se snažila působit na úřední výkon osoby. Za oba hrozil pachatelé stejný trest a to nižší, tedy poslední dva paragrafy byly z pohledu zákonodárce společensky méně škodlivé. Výjimka byla u pachatele, který působil na úředníky s „velkou lstí“, nebo

¹⁶ V některých případech, ve kterých se to jevílo nejvhodnější z hlediska tehdejšího českého jazyka v právním textu, jsou pak uvedeny přímé citace.

způsobil značnou škodu, pak se jednalo o kvalifikovanou skutkovou podstatu tohoto zločinu a ta byla postihována stejně, jako základní skutkové podstaty prvních skutků.

Z dnešního pohledu je velmi zajímavý právě § 104 zák. č. 117/1852 ř. z., jelikož postihuje, jak již název napovídá, *brání darů ve věcech úředních*. Je-li úředník obdařen pravomocí ve veřejných věcech a přijme ať už přímo nebo nepřímo dar, nebo jiný prospěch, či si jej nechá jen slíbit, hrozí mu trest odnětí svobody na šest měsíců až jeden rok, byť by si úplatek vzal proto, aby konal dle svých úředních pravomocí. Úředník tedy byl trestně odpovědný, aniž by zneužil svoji pravomoc, což považujeme z pohledu dané doby za velmi pokrokovou úpravu.

Pachatelem posledního paragrafu desáté hlavy *o zneužití moci úřední*, není úředník, tedy z pohledu nauky speciální subjekt, jak je tomu v ostatních případech, ale může jím být kdokoliv, kdo se snaží působit na výkon pravomoci úřední osoby. Pokud někdo poskytuje úplatek, aby bylo konáno v jeho prospěch anebo má úřední osoba porušit svoje povinnosti, dotyčný se tak dopouští zločinu svádění ke zneužití moci úřední. Není přitom rozhodné, zda se mu to podaří nebo nikoliv. Pachateli pak hrozí trest odnětí svobody v délce trvání šest měsíců až jeden rok. Je-li ale způsobena značná škoda anebo se jedná o „velkou lest,“ hrozí pachateli jeden až pět let vězení.

2.2 Zákon o úplatkářství z roku 1924

V praxi se ukázalo, že výše popsaná úprava nepostačuje a byl vydán zákon č. 178/1924 Sb., *o úplatkářství a proti porušování úředního tajemství*,¹⁷ který nabyl účinnosti 16. srpna 1924 a pozbyl jej až 31. července 1950. Zákona se užíje subsidiárně, nelze-li čin potrestat podle přísnější úpravy obsažené v zákoně o zločinech, přečinech a přestupcích.

Zákon č. 178/1924 Sb. přinesl kromě jiného i vůbec první definici osoby, která je považována za veřejného činitele (dnes úřední osobu). Pojednával o tom § 6 tohoto zákona. Za veřejného činitele se považovali „orgány a zaměstnanci státu, země, župy, okresu, obce nebo jiné veřejnoprávní korporace, veřejných podniků a fondu.“ Stejně

¹⁷Epravo.cz, [cit. 4. 3. 2015]. Dostupné na adrese:

<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=3659&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>

pak za veřejného činitele byli bráni „orgány a zaměstnanci bank, spořitelen, záložen a jiných peněžních ústavů, hospodářských a výdělečných společenstev a ústavů povinného pojištění, jiných soukromých podniků a ústavů, pokud jsou pod státním dozorem.“ Pokud šlo o orgán, který se skládal z více osob, byl za veřejného činitele pokládán každý jeden člen takového orgánu. Z uvedeného je zřejmé, že pojem veřejný činitel nepochází z období komunistického režimu, jak uvádí důvodová zpráva k trestnímu kodexu z roku 2009,¹⁸ ale jedná se o termín starší, původem z období první republiky.

Nově byly postihovány i skutky, které zůstávaly dříve beztrestné. Za přečin, popřípadě za přešůpek se prohlásilo poskytnutí jakékoli přímé či nepřímé výhody veřejnému činiteli, nebo s jeho vědomím jiné osobě za to, že tato na oplátku udělila oprávnění či povolení, které dotyčný požadoval. Stejně pak trestá i jen to, že si veřejný činitel dá slíbit takovou výhodu ať už pro sebe, či pro jiného.

Výhody zákona spatřujeme především v rozšíření okruhu subjektů, které jsou postihovány za jednání výše popsání a že postihuje i společensky méně škodlivé skutky jako přešůpky, což dnes postrádáme.¹⁹

2.3 Trestní kodex z roku 1950

Po Únoru 1948, kdy došlo k zásadním politickým změnám, bylo rozhodnuto tehdejšími čelními představiteli státu o nutnosti přešůpky celého právního řádu. Pojem, který se vžil pro označení tohoto procesu, je tzv. právníká dvouletka. Její výsledky zásadně ovlivnily vývoj trestního práva u nás. Přijaty byly trestní zákon, trestní řád, trestní zákon správní a trestní řád správní, které nahradily dosavadní trestněprávní předpisy. Pro nás je zásadní zákon č. 86/1950 Sb., trestní zákon,²⁰ účinný od 1. srpna 1950. Jeho ovlivnění sovětským právem je zcela patrné a to i třeba novým pojetím trestného činu jako materiálně-formálního, v němž materiálnost spočívá

¹⁸ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku z roku 2009, [cit. 9. 3. 2015]. Dostupná na adrese:

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>

¹⁹ Viz podkapitola 6.2 Návrhy legislativních změn.

²⁰ Sběrka zákonů a mezinárodních smluv, [cit. 9. 3. 2015]. Dostupné na adrese:

<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=86&r=1950>

v nebezpečnosti pro společnost. Nestací, že daný skutek naplňuje formální znaky činu trestného, ale musí být i činem nebezpečným pro společnost.²¹ Trestní zákon se dělil na obecnou a zvláštní část, která byla dále rozdělena do deseti hlav, jež obsahovaly jednotlivé trestné činy a to podobně jako je tomu dnes v trestním zákoníku, jen systematika rozdělení byla jiná vzhledem odlišnému důrazu na tehdejší právem chráněné zájmy a převládající ideologii. Úplatkářské trestné činy byly upraveny v hlavě třetí *trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*, oddíl čtvrtý *úplatkářství*, konkrétně v § 181 *přijímání úplatku*, § 182 *podplácení* a § 183 *nepřímé úplatkářství*, § 184 pak obsahoval zvláštní ustanovení o účinné lítosti. Nutno podotknout, že skutky, které trestní zákon z roku 1950 postihoval, jsou velmi podobné těm, které obsahuje současný trestní zákoník, kromě ustanovení o postihu úplatkářství v soukromé sféře. Pojmy jako „věci obecného zájmu“ nebo „úplatek“ jsou v trestním zákoníku používány dodnes.

Trestněprávní úprava postihující úplatkářství v období totality byla změněna jen nepatrně oproti jiným trestným činům, proto je i judikatura z téhož období stále použitelná. Je ovšem nutné mít stále na paměti, že vzhledem k celkové společenské změně, která po roce 1990 nastala, se jedná o omezenou použitelnost této judikatury.

Za zmínku jistě stojí i fakt, že trestní zákon z roku 1950 upravoval jako samostatný trestný čin *úplatkářství při volbách*, a to také v hlavě třetí, jako výše zmíněné trestné činy, ale v oddíle prvním *trestné činy proti lidové správě a soudnictví* konkrétně v § 156 trestního zákona. Jednalo se nejen o postih aktivního úplatkářství, tedy penalizace osoby svádějící jiného ke konání volebního práva na základě vidiny majetkového prospěchu, ale i o postih pasivního úplatkářství sankcionováním osoby, která se nechá svést ke zneužití volebního práva či k tomu dá podnět v souvislosti s majetkovým prospěchem. Následující trestněprávní předpisy již úplatkářství při volbách nijak nepostihovaly a to až do roku 2011, kdy vstoupil v platnost zákon č. 330/2011 Sb., který mimo jiné změnil ustanovení § 351 trestního zákoníku *maření přípravy a průběhu voleb a referenda*. Od této novely je tedy postihováno úplatkářství při volbách a referendech, ale pouze úplatkářství aktivní. Pasivní úplatkářství nadále

²¹ KUKLÍK, J. a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989*. 1. vydání. Praha: Linde, 2009, s. 152–154.

postihováno není.²²

2.4 Trestní kodex z roku 1961

Roku 1961 byl přijat nový trestní zákon publikovaný pod číslem 140/1961 Sb.²³ Tento kodex nabyl účinnosti 1. ledna 1962 a nahradil tak dosavadní právní úpravu. Úplatkářské trestné činy byly upraveny v hlavě třetí *trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*, oddílu třetím *úplatkářství*, konkrétně v § 160 *přijímání úplatku*, § 161 *podplácení*, § 162 *nepřímé úplatkářství*. Zákon obsahoval taktéž zvláštní ustanovení o účinné lítosti, což současný trestní zákoník neobsahuje. Trestní zákon z roku 1961 upustil od předchozí formulace „rozhodování ve věcech obecného zájmu nebo s výkonem takového rozhodnutí“ a nahradil ji ještě obecnější formulací „obstarávání věcí obecného zájmu“, kterou používá i trestní zákoník z roku 2009.²⁴

Po roce 1989 byl tento trestní zákon značně novelizován z důvodu zásadních celospolečenských změn, které začaly tzv. sametovou revolucí a velmi výrazně se postupem času promítly i do trestního práva. Cílem novel trestního zákona byla především snaha o promítnutí ochrany občanských práv a svobod garantovaných ústavním pořádkem do trestního práva. Důraz se klade na uplatňování zásad humanismu a subsidiarity trestní represe, také je snaha o maximální individualizaci trestní represe. Trestem, který se pachateli ukládá a následně vykonává, nesmí být ponížena lidská důstojnost.²⁵ Třetí oddíl, ve kterém jsou upraveny úplatkářské trestné činy, byl novelizován celkem pětkrát. Zásadní novela provedená zákonem č. 96/1999 Sb.,²⁶ kterým byl kromě rozšíření kvalifikovaných skutkových podstat u trestných činů přijímání úplatku a podplácení přidán § 162a *společné ustanovení*, v němž byl nově definován pojem úplatek a došlo i k rozšíření pojmu veřejný činitel. Zmíňme ještě

²² Viz podkapitola 3.2.7 Maření přípravy a průběhu voleb a referenda.

²³ Sbírka zákonů a mezinárodních smluv, [cit. 9. 3. 2015]. Dostupné na adrese:

<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=1961&cz=140>

²⁴ Viz podkapitola 4.2 Obstarávání věcí obecného zájmu.

²⁵ SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009, s. 70–71.

²⁶ Sbírka zákonů a mezinárodních smluv, [cit. 9. 3. 2015]. Dostupné na adrese:

<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=96&r=1999>

novelu zákona č. 537/2004 Sb.,²⁷ kterou byl rozšířen trestněprávní postih korupčního jednání v soukromé sféře.

2.5 Trestní kodex z roku 2009

Plně se ztotožňujeme s mnohými názory autorů, že trestní zákon z roku 1961 se pod tíhou všech novel stal „konceptně obtížně udržitelným“ a bylo potřeba přijmout novou legislativní úpravu,²⁸ kterou se stal zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.

Nový trestní kodex vstoupil v platnost 9. února 2009 a účinným se stal od 1. ledna 2010.²⁹ Přinesl nové pojetí trestného činu, došlo k posunu koncepce z formálně-materiálního pojetí blíže k formálnímu pojetí, které s sebou má nést vyšší míru právní jistoty. Avšak s přijetím formálního pojetí trestného činu byla v zákoníku výslovně vyjádřena také zásada subsidiarity trestní represe, která stanovuje, že trestní právo nastupuje jen v případech společensky škodlivých, nelze-li skutek potrestat podle jiného právního předpisu. Fakticky tím došlo k oslabení čistě formálního pojetí trestného činu tzv. materiálním korektivem. Přesto se očekávalo, že s přijetím této koncepce dojde k přesnějšimu vymezení jednotlivých skutkových podstat trestných činů.³⁰ V konečném důsledku by takovéto zpřesnění trestných činů mělo pozitivní dopad na adresáty normy, jelikož by došlo k jasnému naplnění požadavku *nullum crimen sine lege certa* (požadavek určitosti trestněprávní normy) a k posílení právní jistoty, k čemuž u úplatkářských trestných činů nedošlo.

V novém trestním zákoníku je úplatkářství upraveno ve zvláštní části v hlavě desáté *trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*, konkrétně v díle třetím. Oproti

²⁷ Sbírka zákonů a mezinárodních smluv, [cit. 9. 3. 2015]. Dostupné na adrese:

<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=4&t=514>

²⁸ SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva*. 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009, s. 57.

²⁹ Sbírka zákonů a mezinárodních smluv, ve znění ke 2. 9. 2009, [cit. 9. 3. 2015]. Dostupné na adrese:

<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2009&cz=40>

³⁰ Srov. JELÍNEK, J. (ed.) *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009, s. 22–28 nebo JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 132–135.

původní úpravě došlo ke změně názvů dvou trestných činů z přijímání úplatku na „přijetí úplatku“ a z podplácení na „podplacení“. Také již trestní kodex neobsahuje zvláštní ustanovení o účinné lítosti u úplatkářských trestných činů, jako tomu bylo doposud.

Třetí díl *úplatkářství* byl novelizován zatím jen jednou zákonem č. 330/2011 Sb., kterým došlo u základní skutkové podstaty trestného činu přijetí úplatku ke zvýšení horní hranice trestu odnětí svobody až na čtyři roky z původního až tříletého trestu.³¹

³¹ Sagit.cz, Sběrka zákonů, [cit. 9. 3. 2015]. Dostupné na adrese:
<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb11330&cd=76&typ=r>

3. Úplatkářské trestné činy a jiné trestné činy postihující korupční jednání

Někteří autoři dělí korupční delikty do různých kategorií podle toho, do jaké míry souvisí s korupčním jednáním. V příkladu, který máme na mysli, dochází k následujícímu systematickému členění. První oddíl zahrnuje úplatkářství, které pojímá tři delikty: přijetí úplatku, podplacení a nepřímé úplatkářství. Další skupinou jsou pletichy a tou poslední jsou pak ostatní trestné činy související s korupcí, do které jsou řazeny některé trestné činy hospodářské, trestné činy proti majetku, trestné činy veřejných činitelů a trestné činy, které poskytují ochranu před korupcí v některých typech procesů.³² Jedná se o zajímavý model, jehož prostřednictvím lze sledovat míru postihu korupce u každého jednotlivého trestného činu. Jelikož se ale zaměřujeme na ohnisko korupce v trestním právu, rozdělili jsme v této části trestné činy související s korupčním jednáním do dvou skupin: na úplatkářství, tedy jádro trestněprávní úpravy postihující korupci, a na ostatní trestné činy, které ve svých skutkových podstatách obsahují korupční jednání.

3.1 Úplatkářství

V této části se věnujeme podrobnému rozboru úplatkářských trestných činů, které jsou upraveny v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, konkrétně v hlavě desáté, díle třetím *úplatkářství*.³³ Aktuální legislativa postihuje přímé úplatkářství aktivní (tč podplacení) i pasivní (tč přijetí úplatku), stejně jako úplatkářství nepřímé také aktivní i pasivní (tč nepřímé úplatkářství). K jádru trestněprávní úpravy korupčního jednání se ještě vztahuje společné výkladové ustanovení ukotvené v samostatném paragrafu. Do současného stavu doznala úprava změn převážně v důsledku plnění mezinárodních závazků.

³² Viz DAVID, V., NETT, A. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 242–243.

³³ Aktuální znění zákona č. 40/2009 Sb. například na Beck-online.cz, [cit. 11. 3. 2015]. Dostupné na adrese:

<http://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqga4v6nbqfytm>

Trestní odpovědnost za úplatkářské trestné činy se dle § 7 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále též „topo“) vztahuje i na právnické osoby. Na rozdíl od ostatních trestných činů, které zákon o trestní odpovědnosti právnických osob postihuje, u úplatkářských trestných činů nelze využít institut účinné lítosti zakotvený v § 11 topo, jak plyne z explicitního ustanovení v § 11 odst. 2 topo. Zákonodárce tak dle důvodové zprávy učinil zejména kvůli požadavkům plynoucím z Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích [č. 25/2000 Sbírky mezinárodních smluv (dále též „Sb. m. s.“)] a Trestněprávní úmluvy o korupci Rady Evropy (č. 70/2002 Sb. m. s.).³⁴

3.1.1 Přijetí úplatku

Trestný čin *přijetí úplatku* je upraven v § 331 tr. zák. Jedná se o kriminalizaci pasivního úplatkářství. V základních skutkových podstatách vyjádřených v odst. 1 a 2 jde o přečin, u kvalifikovaných skutkových podstat v odst. 3 a 4 jde pak o zločin, nebo zvláště závažný zločin. Pachatelem tohoto úmyslného trestného činu může být jen ta osoba, ať už fyzická či právnická, která buď obstarává věci obecného zájmu, či se na tom podílí, anebo osoba podílející se na podnikání. Z pohledu nauky hovoříme o speciálním subjektu. Spáchá-li daný trestný čin přímo úřední osoba, je postihována přísněji [viz § 331 odst. 3 písm. b) tr. zák.]. Objektem je zájem na řádném, nestranném a zákonném obstarávání věci obecného zájmu a zájem na řádném a zákonném výkonu podnikání, tedy zájem na dodržení rovných podmínek při účasti v hospodářské soutěži.³⁵ Stejný objekt je i u trestného činu podplacení.

První odstavec postihuje jednání, ve kterém pachatel „přijme úplatek“, ať už pro sebe či pro jiného, nebo si jej „dá slíbit“. Kdy dojde k přijetí úplatku, není rozhodné,

³⁴ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 99.

³⁵ Srov. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 838, nebo NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 432.

může být přijat před, během nebo i po obstarání věci obecného zájmu.³⁶ Z formulace „dá si slíbit úplatek“, plyne, že ani nedošlo k faktickému uskutečnění jednání a ač by se materiálně jednalo o přípravu, nebo pokus k trestnému činu, tím že jej zákonodárce zahrnul do objektivní stránky trestného činu přijetí úplatku, z takového jednání udělal dokonaný trestný čin. Nauka to označuje za předčasně dokonaný trestný čin, kterým zákonodárce zdůrazňuje společenskou škodlivost takového jednání. Nezáleží, zdali pachatel koná bezprostředně sám, či zprostředkovaně, ale vždy musí jeho konání souviset s obstaráváním věci obecného zájmu, nebo musí souviset s pachatelovým podnikáním, či podnikatelskou činností jiné osoby, jak uvádí alinea druhá.³⁷ Trestem je odnětí svobody až na čtyři léta.

Druhý odstavec kriminalizuje za stejných okolností jako odstavec první osobu, která „úplatek žádá“. Rozdíl oproti předešlému odstavci je v délce trestu odnětí svobody, trest je přísnější, pachateli hrozí odnětí svobody na šest měsíců až pět let. To, že se jedná o samostatnou skutkovou podstatu, je odůvodněno typově škodlivějším jednáním než obě předchozí. Stejně jako u předchozího znaku „dá si slíbit úplatek“ i zde se jedná o předčasně dokonaný trestný čin. K naplnění objektivní stránky trestného činu postačí samotná žádost o úplatek a není rozhodné, zda úplatek byl poskytnut či třeba jen došlo k příslibu. Pachatel nemusí o úplatek žádat výslovně, postačí, plyne-li z jeho chování, že úplatek chce a počítá s ním.³⁸ Stále ale platí, že pachatel musí dát podnět k přijetí úplatku, ovšem postačuje i náznak, z něhož je pak jeho záměr zřejmý.³⁹

³⁶ VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. 1. vydání. Olomouc: Anag, 2011, s. 1162.

³⁷ V textu uvádíme shodně s většinovou praxí označení alinea druhá přesto, že slovo alinea pochází z latinského *a linea* a znamená na nové řádce, znovu. Viz *Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*. Díl 1. Praha: Československý kompas, 1925, s. 99 a *STUDNIČKA, F. J., ČELAKOVSKÝ, J. a MAIXNER, E. Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí*. Fotorepr. pův. vyd. z r. 1888. Praha: Paseka, 1996, s. 875. Z logiky věci plyne, že nemůže být znovu něco, co před tím nebylo. Proto by se správně k danému textu měla uvádět alinea první, případně alinea prima namísto alinea druhá, či alinea secunda.

³⁸ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 23. února 1983, sp. zn. 11 Tz 3/83, uveřejněné pod č. 46/1983 Sb. rozh. tr.

³⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 459.

Třetí odstavec se skládá z kvalifikované skutkové podstaty a přísněji kriminalizuje osobu, která jedná dle výše uvedeného v postavení úřední osoby, či se jedná o běžnou osobu a jejím úmyslem je opatření značného prospěchu. Tedy ve spojení s výkladovým ustanovením § 138 tr. zák. jde o částku alespoň 500 000 Kč. Sankce je v rozmezí tří až deseti let odnětí svobody. U čtvrtého odstavce hrozí pachateli odnětí svobody na pět až dvanáct let, dopustí-li se činu jako úřední osoba a zároveň se snaží získat značný prospěch, nebo se sice nejedná o úřední osobu, ale jde mu o získání prospěchu velkého rozsahu, což dle § 138 tr. zák. znamená částku dosahující alespoň 5 000 000 Kč.

Judikatura před rokem 1989 je v některých ohledech stále použitelná, a tak na otázku, jestli je možný jednočinný souběh mezi trestnými činy uvedenými v § 331 odst. 1 a odst. 2 tr. zák., byla dána odpověď, která je dodnes plně přijímaná. V takovém případě jednočinný souběh možný není.⁴⁰

Současná úprava trestného činu přijetí úplatku podle § 331 tr. zák., vychází z předchozí úpravy přijímání úplatku dle § 160 trestního zákona z roku 1961, dnes již zrušeného. Nejedná se jen o zpřesnění názvu, kdy se rubrika významově posunula z pokračujícího děje na děj ukončený, ale rozšířil se i dosah daného trestného činu.⁴¹ Například zrušená úprava nepokrývala nepřímé přijetí úplatku, nově lze postihovat pachatele nikoliv jen za to, že pro sebe přijme úplatek či si jej dá slíbit, ale lze pachatele stíhat i koná-li takto prostřednictvím jiného. Dále došlo k rozšíření skutkové podstaty, jež dosahovala jen na pachatele, který pro sebe přijal nebo si dal slíbit úplatek, kdežto nyní je postihována i osoba, která úplatek přijme či si jej dá slíbit a v obojím případě nejen pro sebe, ale i pro jiného. Nově došlo i k postihu korupce v soukromé sféře, jednak u trestného činu přijetí úplatku, ale i u trestného činu podplacení. Česká republika k tomu byla vedena závazky plynoucími z členství v Evropské unii konkrétně z Rámcového rozhodnutí Rady Evropské unie (č. 2003/568/JVV) o boji s korupcí v soukromém sektoru ze dne 22. 7. 2003 a ze Společné akce o korupci v soukromém

⁴⁰ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 25. března 1977, sp. zn. 11 Tz 11/77, uveřejněné pod č. 3/1978 Sb. rozh. tr.

⁴¹ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku z roku 2009, [cit. 9. 3. 2015]. Dostupná na adrese: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>

sektoru přijaté Radou na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii, jak uvádí zákonodárce v důvodové zprávě k trestnímu zákoníku. Také došlo oproti předchozí úpravě ke zvýšení trestních sazeb u trestného činu přijetí úplatku z původních až tří let odnětí svobody na až čtyři léta u základní skutkové podstaty (§ 331 odst. 1 tr. zák.) a dále u kvalifikované skutkové podstaty (§ 331 odst. 3 tr. zák.) došlo ke zvýšení trestní sazby z dvou až osmi let či peněžitým trestem na tři až deset let či propadnutím majetku. Předkladatele k tomu vedla společenská závažnost celého jednání a dále plnění Vládního programu boje proti korupci, jak píše důvodová zpráva. Ač došlo v novém trestním zákoníku k přijetí formálního pojetí trestného činu (či formálního pojetí s materiálním korektivem),⁴² očekávané zpřesnění jednotlivých skutkových podstat nenastalo.

3.1.2 Podplacení

U trestného činu *podplacení* upraveného v § 332 tr. zák. je postihováno aktivní úplatkářství. Pasivním úplatkářstvím se obecně myslí přijímání neoprávněné výhody, kdežto při aktivním úplatkářství hovoříme o poskytování výhod druhému.⁴³ Pachatelem zde může být kdokoliv, tedy hovoříme o obecném subjektu a nikoliv o speciálním, jako tomu bylo v případě přijetí úplatku. K naplnění subjektivní stránky je vyžadován úmysl. Objekt je stejný jako u tč přijetí úplatku, řádné, nestranné, zákonné obstarávání věcí obecného zájmu a řádný výkon podnikání.⁴⁴ U tč nepřímé úplatkářství je pak objekt užší. Trestný čin podplacení se skládá ze dvou odstavců. Naplnění základní skutkové podstaty (vyjádřené v § 332 odst. 1 tr. zák.) je posuzováno jako přečin, kdežto u kvalifikované skutkové podstaty (v § 332 odst. 2 tr. zák.) jde o zločin.

V prvním odstavci hrozí pachateli postih za to, že „poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek“ druhé osobě či pro třetího a zároveň toto jednání musí být v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu. Alinea druhá pak postihuje situaci, kdy se nejedná

⁴² Viz podkapitola 2.5 Trestní kodex z roku 2009.

⁴³ Používáme stejné dělení, jaké nám poskytuje NĚMEC, B. *Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému*. Díl 6. Svazek 2, (Si – Už) Fotoreprint. Praha: Argo, 2003, s. 1342.

⁴⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 841–842.

o obstarávání věcí obecného zájmu, ale má postihované jednání souvislost s podnikáním, ať už pachatelovým nebo podnikatelskou činností jiné osoby. V obou případech pachateli hrozí až dva roky vězení nebo peněžitý trest.

Jak je výše zmíněno mohou nastat celkem tři situace, které zákonodárce postavil sobě navzájem naroveň a považuje je tedy za společensky stejně závažné.

První situace nastane, poskytne-li pachatel úplatek. Znak „poskytnout úplatek“ vyjadřuje, že skutečně dojde a musí dojít k převzetí, k převedení nebo k volné dispozici s úplatkem, aby byl dokonán trestný čin. Není tedy možné, aby šlo o tč podplacení a podplacený nevěděl o úplatku.⁴⁵ Ten spočívá nejen v přímém předání peněz či jiných hodnot, ale i materiální a další výhody nebo třeba protislužba, k níž musí dojít.⁴⁶

V další situaci pachatel nabídne úplatek. Svůj návrh může učinit jakkoliv ať už výslovně, či konkludentně. U pachatelovy nabídky není z pohledu trestní odpovědnosti rozhodné, kdy má dojít k plnění. Zda-li k němu má dojít po obstarání věcí obecného zájmu, nebo po vykonání podnikatelské práce, nebo třeba i ihned po přijetí nabídky úplatku. K dokonání trestného činu dochází již samotnou formulací nabídky, stejně jako u slibu nabídky a nauka to označuje jako předčasně dokonaný trestný čin.⁴⁷

Konečně slibem úplatku poskytne pachatel podplácené osobě, po splnění dalších podmínek na to navazujících, úplatek. Na rozdíl od obou výše zmíněných znaků působí do budoucna a je méně konkrétní.⁴⁸ Ostatní podmínky jsou stejné jako v předchozích situacích.

Jak je výše uvedeno, daný trestný čin je také dokonán, je-li úplatek nabídnut, či

⁴⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část 4.* vydání. Praha: Leges, 2014, s. 841.

⁴⁶ Viz podkapitola 4.1 Úplatek.

⁴⁷ Srov. VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem.* 1. vydání. Olomouc: Anag, 2011, s. 1166 nebo ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář.* 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 3168.

⁴⁸ Srov. DAVID, V., NETT, A. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém.* 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 253 nebo ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář.* 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 3168.

slíben, v těchto případech se ale nevyžaduje, aby došlo k předání úplatku.⁴⁹

Judikatura dovodila, že pokud někdo nabídne, poskytne či slíbí úplatek svědkovi, aby zamlčel podstatné okolnosti vyšetřovaného případu před orgány činnými v trestním řízení, nepůjde o tč podplacení, ale o návod k trestnému činu křivé výpovědi a nepravdivému znaleckému posudku.⁵⁰

Druhý odstavec upravuje kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu podplacení. Pachateli zde hrozí až šestileté odnětí svobody a to spáchá-li jednání výše popsané vůči úřední osobě, nebo bude-li chtít takto získat pro sebe či další osobu „značný prospěch“ či se dopustit značné škody vůči jinému anebo způsobit jiný zvlášť závažný následek.

Porovnáme-li trestní sazby nejen základních skutkových podstat, ale i kvalifikovaných skutkových podstat, které lze uložit pachateli tč přijetí úplatku a pachateli tč podplacení, je namístě zmínit, že jsou celkové tresty u tč podplacení nižší a jde o méně škodlivé jednání pro společnost než u tč přijetí úplatku.

Přisvojí-li si pachatel značným prospěch nebo způsobí značnou škodu, má se tím na mysli ve spojitosti s § 138 tr. zák. částka dosahující alespoň 500 000 Kč. Nadto judikatura uvádí, že u pachatele, například statutárního orgánu obchodní společnosti, který se snaží trestnou činností získat veřejnou zakázku, není jeho prospěch roven celkové hodnotě zakázky, ale je potřeba určit čistý prospěch vyjádřený v penězích po odpočtu nutných nákladů, které by vznikly komukoliv, kdo by danou záležitost realizoval.⁵¹

Důvodová zpráva se vypořádává naráz s oběma přímými úplatkářskými trestnými činy. U obou uvádí stejné argumenty, jak pro výši trestních sazeb, tak

⁴⁹ Srov. Zhodnocení poznatků o rozhodování soudů o trestné činnosti úplatkářství, projednáno Nejvyšším soudem ČSSR z 27. června 1978, pod č. Plsf 1/78, uveřejněné pod č. 17/1978 Sb. rozh. tr.

⁵⁰ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR z 26. března 1981, sp. zn. 4 Tz 13/81, uveřejněné pod č. 8/1982 Sb. rozh. tr.

⁵¹ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 28. května 2008, sp. zn. 3 Tdo 496/2008, uveřejněné pod č. 4/2009 Sb. rozh. tr.

pro postih korupčního jednání v soukromé sféře.⁵²

Platná úprava trestného činu podplacení § 332 trestního zákoníku z roku 2009, doznala několika změn oproti předchozí úpravě, z níž vychází. Původní název zněl podplácení a nacházel se v § 161 trestního zákona č. 140/1961 Sb. Po změně již ani samotný název neevokuje, že by mělo jít o hromadný trestný čin.⁵³ Základní skutková podstata deliktu byla rozšířena oproti předchozí o postih korupčního jednání v soukromé sféře a dále došlo k rozšíření jednání, za která lze danou osobu stíhat. V současnosti je naplněno trestné jednání pachatele nejen poskytne-li, nabídne-li nebo slíbí-li jinému úplatek, ale i učiní-li tak „pro jiného“, čímž dochází k potírání úplatkářství prostřednictvím třetího. Ač důvodová zpráva hovoří o zvýšení trestních sazeb,⁵⁴ nedošlo k nim u základní skutkové podstaty, ale pouze u kvalifikované nacházející se ve druhém odstavci. Z původně hrozícího až pětiletého vězení nebo peněžitého trestu došlo ke zvýšení hranice trestu odnětí svobody na až šest let pro pachatele. Promítlo se to do charakteru trestného činu, jelikož druhý odstavec teď podplacení ve spojitosti s § 14 tr. zák. znamená, že spáchání kvalifikované skutkové podstaty již není hodnoceno jako přečin, ale zločin.

V novém trestním zákoníku došlo k vypuštění paragrafu o zvláštní účinné lítosti oproti předchozímu trestnímu zákonu, v němž se ve znění účinném před jeho zrušením vztahovala účinná lítost na trestný čin podplacení (terminologií zrušeného trestního zákona podplácení) a nepřímé úplatkářství. Trestnost zanikla jen tehdy, nejednal-li pachatel jako iniciátor, tedy poskytl nebo slíbil úplatek a to ne z vlastní iniciativy, ale byl o to požádán. Aby bylo naplněno ustanovení o účinné lítosti, musela daná osoba, kumulativně k výše zmíněnému, učinit dobrovolně oznámení státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu a to ihned jakmile to situace a její osobní poměry umožňovaly. Účinná lítost se také nevztahovala na pachatele, který poskytne nebo slíbí úplatek v souvislosti s výkonem pravomoci úřední osoby (dle terminologie trestního zákona

⁵² Viz kapitola 3.1.1 Přijetí úplatku.

⁵³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 460.

⁵⁴ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku z roku 2009, [cit. 9. 3. 2015]. Dostupná na adrese: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>

veřejného činitele). Někteří autoři se přikláněli k tezi,⁵⁵ aby se do budoucna účinná lítost vztahovala i na osobu, která úplatek přijala. Zákonodárce šel opačným směrem a speciální úpravu účinné lítosti z trestního zákona nepřevzal. Důvodová zpráva k novému trestnímu zákoníku explicitně neuvádí okolnost, kvůli které nebyla přejata účinná lítost. Někteří autoři uvádějí, že je tomu tak z důvodu závazků plynoucích z mezinárodního práva veřejného. Na podporu svých argumentů uvádějí *Trestněprávní úmluvu o korupci* (č. 70/2002 Sb. m. s.) a *Úmluvu o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích* (č. 25/2000 Sb. m. s.), které u úplatkářských trestných činů nepřipouštějí výjimky, jež by způsobovaly zánik trestní odpovědnosti.⁵⁶ Pravdou je, že i když zvláštní ustanovení o účinné lítosti bylo ve své době přijato jako jedna z forem boje proti korupci, v praxi příliš využíváno nebylo. Ve skutečnosti spíše převažoval zájem na participaci na výhodách plynoucích z poskytnutí úplatku, než zájem na potrestání toho, kdo úplatek přijal.⁵⁷ Pro úplnost uvádíme, že ani ustanovení o obecné účinné lítosti zakotvené v § 33 tr. zák. nelze vztáhnout na úplatkářské trestné činy. Dle našeho názoru se v praxi účinná lítost neosvědčila a nemyslíme si, že by její znovuzavedení vedlo k efektivnějšímu boji proti jádru korupčního jednání, úplatkářství.

3.1.3 Nepřímé úplatkářství

Trestný čin *nepřímé úplatkářství* je upraven v § 333 tr. zák. Kriminalizuje obchodování s vlivem, nebo jak bývá někdy uváděno „úplatnou intervencí.“⁵⁸ Z hlediska subjektivní stránky je vyžadován u pachatele úmysl, který na rozdíl od zbylých úplatkářských trestných činů je zde specifický, jelikož musí pojímat i působení na výkon úřední osoby. Z judikatury plyne, že pokud pachatel neměl v úmyslu působit na výkon úřední osoby, ale jen to předstíral, aby dosáhl výhody,

⁵⁵ NAVRÁTILOVÁ, J. In.: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 1. vydání. Praha: Linde, 2005, s. 507.

⁵⁶ FENYK, J. In.: FENYK, J., HÁJEK R., STRÍŽ I., POLÁK, I. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou.* Praha: Linde, 2010, str. 1142 s

⁵⁷ TERYNGEL, J. K postihu korupce v novém trestním zákoníku. *Trestní právo*, 2010. č. 4.

⁵⁸ Např.: NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část.* 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 434.

kteřou za úplatkem viděl, nedopustil se tak nepřímého úplatkářství, ale přijal-li úplatek, tak podvodu, pokud o něj jen požádal, tak pokusu podvodu.⁵⁹ Objekt v sobě absorbuje zájem na řádném, nestranném a zákonném výkonu pravomoci úřední osoby.⁶⁰ Je zúžen oproti výše zmíněným úplatkářským trestným činům, u nichž je objektem zájem na řádném, nestranném, zákonném obstarávání věci obecného zájmu a řádném výkonu podnikání.⁶¹ Pachatelem může být kdokoliv jak fyzická, tak i právnická osoba. Trestný čin nepřímé úplatkářství se skládá ze dvou základních skutkových podstat, které jsou zpracovány ve dvou odstavcích. Naplněním první či druhé skutkové podstaty se pachatel dopustí přečinu.

První odstavec kriminalizuje jednání pachatele, který požádá nebo přijme úplatek a na oplátku využije svého přímého vlivu či přes třetí osobu bude „působit na výkon pravomoci úřední osoby“. Nebo si pachatel vyžádá nebo přijme úplatek za to, že tak již konal. Jde tedy o pasivní nepřímé úplatkářství. V obou případech mu hrozí trest odnětí svobody v délce trvání až na tři roky. Postihuje se jednání ne nepodobné tč přijetí úplatku. V něm je pachatel trestán za to, že přijme úplatek nebo o něj požádá v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu nebo podnikáním a u tč nepřímého úplatkářství je pachatel trestán za to, že přijme úplatek nebo o něj požádá a užije svého vlivu či třetí osoby, aby ovlivnil výkon pravomoci úřední osoby. Zákodárce přijal u tč přijetí úplatku vyšší tresty než u nepřímého úplatkářství, a proto lze s tímto vědomím hovořit i o nižší společenské škodlivosti nepřímého úplatkářství v porovnání právě s přijetím úplatku. K dokonání trestného činu není vyžadováno, aby pachatel nepřímého úplatkářství užil svého vlivu či třetí osoby, avšak dojde-li ke skutečné intervenci, přičte se daná okolnost ke zvýšení závažnosti pachatelova přečinu.⁶²

Druhý odstavec postihuje takové korupční jednání, v němž pachatel jinému

⁵⁹ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 24. června 1986, sp. zn. 11 Tz 25/86, uveřejněné pod č. 32/1987 – II. Sb. rozh. tr. nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR z 24. dubna 1980, sp. zn. 4 Tz 23/80, uveřejněné pod č. 16/1981 – II Sb. rozh. tr.

⁶⁰ NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 438.

⁶¹ Viz podkapitola 3.1.1 Přijetí úplatku a podkapitola 3.1.2 Podplacení.

⁶² Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR z 24. dubna 1980, sp. zn. 4 Tz 23/80, uveřejněné pod č. 16/1981 Sb. rozh. tr.

„poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek“ za to, že tento zprostředkovatel pak svým vlivem nebo přes třetího bude působit na výkon pravomoci úřední osoby. Případně proto, že daná uplácená osoba (zprostředkovatel) tak již učinila. Jedná se o velmi podobné jednání jako je popsáno u tč podplacení, v němž pachatel taky jinému poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, ale rozdíl je v tom, kdo ten úplatek přijímá. Zatímco u podplacení je příjemcem přímo úřední osoba, u nepřímého úplatkářství je jím zprostředkovatel, který pak dále koná. I trestní sazby jsou totožné, pachateli hrozí až dva roky vězení jen s tím rozdílem, že u nepřímého úplatkářství není explicitně zmíněn peněžitý trest.

V minulosti docházelo v rozhodovací praxi soudů nižších instancí k nesprávnému právnímu hodnocení skutku. Obecně lze konstatovat, že lze judikaturu z období před rokem 1989 použít omezeně, avšak pro tento případ bývá hojně přebírána a právní věty z ní jsou stále užívané.

Dojde-li k situaci, ve které pachatel požádá o úplatek, nebo jej přijme a na oplátku bude svým vlivem či přes třetí osobu působit na výkon úřední osoby, ale zároveň tak bude činit bez jakékoliv kooperace s touto úřední osobou, páchá tč nepřímého úplatkářství (§ 333 odst. 1 tr. zák.). Pokud pachatel požádal o úplatek, nebo jej přijal a konal tak v součinnosti s úřední osobou a pro tuto úřední osobu, posuzuje se skutek jako účastenství na tč přijetí úplatku [§ 24 odst. 1, § 331 odst. 1, 3 písm. b), či dle § 24 odst. 1, § 331 odst. 1, 4 písm. b) tr. zák., v závislosti na tom o jak velký prospěch se jedná, nebo případně § 24 odst. 1, § 331 odst. 2 a 3 tr. zák.]. Obdobný vztah lze dovodit i u tč podplacení k tč nepřímého úplatkářství.⁶³

Současná právní úprava nepřímého úplatkářství obsaženého v § 333 tr. zák., doznala oproti úpravě, z níž vycházela, tedy z § 162 zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona, menších změn než trestné činy výše popsané. Zásadní je širší postih korupčního jednání oproti dřívější době. Pachatel je nyní stíhán nejen, hodlá-li působit, nebo působil svým vlivem na výkon úřední osoby, ale nově také za to, že tak bude činit, nebo činil prostřednictvím jiného. U obou základních skutkových podstat byly zachovány trestní sazby, které byly zvýšeny již v předchozí úpravě. Změny tak doznal jen § 333 odst. 2 tr.

⁶³ Srov. Zpráva trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR z 26. ledna 1988, č. j. Tpjf 28/87, uveřejněná pod č. 16/1988 Sb. rozh. tr.

zák., v němž bylo vypuštěno explicitní zmínění peněžitého trestu. Dále došlo k terminologickému posunu z pojmu veřejný činitel na pojem úřední osoba a nový trestní zákoník nepřejal ani zvláštní ustanovení o účinné lítosti, jenž se na některé formy nepřímého úplatkářství vztahoval.⁶⁴

Obecně k úplatkářským trestným činům výše popsaným lze říct, že tč přijetí úplatku postihuje pachatele, který žádá, nechá si slíbit nebo přijme úplatek (podplácený) a tč podplacení pak kriminalizuje zrcadlové jednání k prvému uvedenému, tedy pachatele, který poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek (podplácející). Nauka jej označuje za zvláštní formu součinnosti na přijetí úplatku, zde ovšem povýšeného na samostatný trestný čin.⁶⁵ U nepřímého úplatkářství dochází k postihu stínového korupčního jednání. V literatuře je nazývána úplatnou intervencí.⁶⁶

3.1.4 Společné ustanovení

Výše popsané trestné činy nespojují jen kriminalizovaná jednání, která spolu výrazně souvisí a objekt, který je zcela totožný, či stejný co do obsahu, nikoliv rozsahu (nepřímé úplatkářství), ale jsou propojeny i terminologicky. Ve všech se hovoří o úplatku, obstarávání věcí obecného zájmu a úřední osobě. Blíže se jimi zabývá společné ustanovení těchto trestných činů (§ 334 tr. zák.), které poskytuje výklad jednotlivým pojmům. Pro jejich detailní rozbor je vyčleněna následující kapitola.⁶⁷ Na tomto místě se text zabývá komparací mezi stávající legislativní úpravou a předchozí úpravou obsaženou v § 162a trestního zákona z roku 1961.

Vymezení pojmu úplatek přináší společné ustanovení v § 334 odst. 1 tr. zák. a tato definice byla přejata z původního trestního zákona beze změny. Důvodová zpráva

⁶⁴ Vypuštění zvláštního ustanovení o účinné lítosti viz podkapitola 3.1.2 Podplacení.

⁶⁵ NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R. a kol. *Trestní právo hmotné 2. Zvláštní část.* 5. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2007, s. 354.

⁶⁶ NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R. a kol. *Trestní právo hmotné 2. Zvláštní část.* 5. vydání. Praha: ASPI – Wolters Kluwer, 2007, s. 354.

⁶⁷ Viz kapitola 4. Základní pojmy úplatkářství.

uvádí, že se jedná o „osvědčenou definici.“⁶⁸

Následující odstavec se zabývá pojmem úřední osoba a rozšiřuje jeho dosah nad rámec výkladového ustanovení v § 127 tr. zák. Jednak obsahuje definici úřední osoby pro úplatkářské trestné činy obdobně jako dřívější úprava, dále došlo ovšem k více změnám oproti předchozímu pojmu. Terminologicky nový trestní zákoník nepřebírá pojem veřejný činitel, ale nahradil jej pojmem úřední osoba. Jak vyplývá z důvodové zprávy, současný preferovaný pojem je užíván jak v dokumentech mezinárodních organizací, tak v právních úpravách zahraničních států. Také došlo k rozšíření pojmu úřední osoby. Nově je za úřední osobu považován ten, kdo nejen zastává funkci v mezinárodním soudním orgánu, ale i ten, kdo tam pracuje či je zaměstnán, jak je uvedeno v § 334 odst. 2 písm. b) tr. zák. K obsahové změně nedošlo, ta byla provedena již novelizací zákona č. 140/1961 Sb., trestního zákona. Důvodová zpráva k novému trestnímu zákoníku zmiňuje, že těmito úpravami byla implementována *Úmluva o boji proti korupci úředních osob ES nebo členských států EU* a dále *Protokol k úmluvě o ochraně finančních zájmů Evropských společenství*. Ostatně je tím i naplněn mezinárodní závazek, který Česká republika přijala z *mezinárodní Úmluvy o boji proti podplácení zahraničních veřejných činitelů v mezinárodních podnikatelských transakcích*.⁶⁹

Třetí a zároveň poslední odstavec společného ustanovení pro úplatkářské trestné činy se zabývá obstaráváním věcí obecného zájmu. Do současného trestního zákoníku byla tato úprava doslovně převzata z § 162a odst. 3 zák. č. 140/1961 Sb. Do trestního zákona z roku 1961 se dané znění dostalo novelou v roce 2004. Jak uvádí důvodová zpráva, toto ustanovení je odrazem závazků, které Česká republika plní v souvislosti s korupčním bojem v soukromém sektoru v rámci Evropské unie. Konkrétně se jedná o opatření ze *Společné akce o korupci v soukromém sektoru*, kterou přijala Rada

⁶⁸ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku z roku 2009, [cit. 9. 3. 2015]. Dostupná na adrese:

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>

⁶⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 463.

Evropské unie na základě článku K.3 Smlouvy o Evropské unii.⁷⁰ Bohužel se jedná jen o rozšíření pojmu obecného zájmu, ale nikoliv o jeho definování, bylo by vhodné, kdyby zákonodárce *de lege ferenda* změnil přístup a legálně pojem vyložil.⁷¹

3.2 Trestné činy postihující korupční jednání

Ostatní trestné činy, které netvoří trestněprávní jádro postihu korupce, tedy úplatkářství, ale ve svých skutkových podstatách postihují korupční jednání, jsou podrobněji popsány v následující části. Jedná se o *odběr tkáně, orgánů a provedení transplantace za úplatu, pletichy v insolvenčním řízení, porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže, sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě, pletichy při veřejné dražbě, pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži* a částečně i *maření přípravy a průběhu voleb a referenda*.

3.2.1 Odběr tkáně, orgánů a provedení transplantace za úplatu

V trestním zákoníku z roku 2009 v § 166 je nově upravený trestný čin *odběr tkáně, orgánů a provedení transplantace za úplatu*. Ustanovení navazuje na *Úmluvu o lidských právech a biomedicíně* (č. 96/2011 Sb. m. s.) konkrétně na článek 21 *zákaz finančního prospěchu*, který přímo zapovídá finanční prospěch z jakékoliv části lidského těla. V důvodové zprávě k trestnímu zákoníku se uvádí, že není řazen mezi klasické úplatkářské trestné činy vzhledem ke své povaze.⁷² Daný trestný čin je řazen do hlavy první *trestné činy proti životu a zdraví* vzhledem ke svému primárnímu objektu, kterým je právě ochrana lidského života a jeho zdraví. Postihována je jak aktivní korupce, kdy pachatel „nabídne, slíbí nebo poskytne úplatu za odběr tkáně nebo orgánů z jeho těla nebo za provedení transplantace,“ tak i pasivní korupce tedy „pachatel pro sebe nebo pro jiného žádá, přijme nebo si dá slíbit úplatu.“ Aby byly

⁷⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 463 a FENYK, J., HÁJEK R., STRÍŽ I., POLÁK, I. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde. 2010, s. 1149.

⁷¹ Viz podkapitola 6.2.2 Obecný zájem.

⁷² Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku z roku 2009 [cit. 15. 3. 2015]. Dostupná na adrese: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>

naplněny skutkové podstaty, musí být jednání v rozporu s právním předpisem. Těmi jsou transplantační zákon (č. 285/2002 Sb.), zákon o lidských tkáních a buňkách (č. 296/2008 Sb.), ale také zákon o zdravotních službách (č. 372/2011 Sb.). Rozdíl od ryze úplatkářských trestných činů je v tom, že zde se nejedná o obstarávání věci obecného zájmu, ale o čistě osobní povahu lidského těla a rozhodování o něm.⁷³ Pojem úplata je odvozený od pojmu úplatek, který je definován v § 334 odst. 1 tr. zák., jde tedy o nejen majetkové obohacení, ale i o jiné zvýhodnění, jež není zcela nepatrné.⁷⁴ Pro úplnost uvádíme, že trestný čin *odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu* je speciální právní úpravou k trestným činům *přijetí úplatku a podplacení* a jednočinný souběh je tudíž zcela vyloučen.⁷⁵

Bohužel musíme konstatovat, že současná právní úprava stále nepostihuje úplatnou intervenci. Tedy není postihován ten, kdo působí za úplatu svým vlivem nebo prostřednictvím jiného k provedení odběru tkání či k provedení transplantace.

3.2.2 Pletichy v insolvenčním řízení

Ustanovení trestného činu *pletichy v insolvenčním řízení* dle § 226 tr. zák. ochraňuje řádný průběh tohoto řízení. Jedná se o tři skutkové podstaty, které potírají v odst. 1 a 3 pasivní korupci. Jednak kriminalizuje věřitele, který si „v souvislosti s hlasováním věřitelů v insolvenčním řízení dá slíbit nebo přijme majetkový či jiný prospěch a to v rozporu s pravidly insolvenčního řízení.“ Dále pak postihuje osobu, která „jako insolvenční správce, člen věřitelského výboru nebo zástupce věřitelů v insolvenčním řízení přijme nebo si dá slíbit pro sebe nebo jiného ke škodě věřitelů majetkový nebo jiný prospěch.“ Potírána je i aktivní korupce v odst. 2, kdy pachatelem je osoba, která poskytne, nabídne nebo slíbí majetkový nebo jiný prospěch, přiči-li se to pravidlům a zásadám insolvenčního řízení.

⁷³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 572–574.

⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář.* 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 1675–1676.

⁷⁵ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 573.

Zákon č. 330/2011 Sb. novelizoval § 226 tr. zák. o odst. 4 písmeno c), jímž přísněji postihuje úřední osobu, která se dopustí jednání uvedených v § 226 tr. zák. Dle důvodové zprávy chtěl zákonodárce touto novelou přísněji postihnout korupční jednání. Definice úřední osoby je v § 127 tr. zák., pro úplnost uvádíme, že nelze použít definici úřední osoby obsaženou v § 334 odst. 2 tr. zák., jelikož se vztahuje jen na úplatkářské trestné činy v § 331 až 333 tr. zák. Lze ale použít přiměřeně definici úplatku z § 334 odst. 1. Podstatou insolvenčního řízení není obstarávání věcí obecného zájmu, ale uplatňování soukromoprávních nároků. Trestný čin pletichy v insolvenčním řízení je ve vztahu speciality k § 331–333 tr. zák. postihující úplatkářství, z čehož plyne, že jednočinný souběh výše zmíněných trestných činů je vyloučen.⁷⁶

Současné právní úpravě lze opět vytknout, že není postihována úplatná intervence. Nelze použít ani ustanovení nepřímého úplatkářství (§ 333 tr. zák.) ve vztahu k insolvenčnímu správci. Ač insolvenční správce koná ve veřejném zájmu, přesto není úřední osobou.

3.2.3 Porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže

Objektem trestného činu *porušení předpisů o pravidlech hospodářské soutěže* dle § 248 tr. zák. je ochrana pravidel hospodářské soutěže a dodržování předpisů o nekalé soutěži.⁷⁷ Z pohledu trestněprávního postihu korupčního jednání je pro nás významný především odst. 1 písmeno e) „kdo poruší jiný právní předpis o nekalé soutěži tím, že se při účasti v hospodářské soutěži dopustí podplácení.“ Pojmem podplácení se myslí, nejen aktivní nebo pasivní podplácení, ale i nepřímé podplácení, tedy kdy je nabídnut úplatek osobě blízké či je nabídnut prostřednictvím třetí osoby. Jednočinný souběh s trestnými činy přijetí úplatku a podplácení by byl možný za předpokladu, že by se jednalo o obstarávání věcí obecného zájmu.⁷⁸ Pokud takto

⁷⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 2267–2278.

⁷⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 708.

⁷⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 2508–2509.

pachatel získá prospěch většího rozsahu ať už pro sebe nebo pro jiného, nebo způsobí ve větším rozsahu škodu spotřebitelům či jiným účastníkům hospodářské soutěže, teprve potom bude naplněna skutková podstata trestného činu. Sice jde o výhody jak materiální, tak nemateriální povahy, ale na rozdíl od klasických úplatkářských trestných činů upravených v § 331 až 333 tr. zák., pro které se úplatkem rozumí jakákoliv majetková výhoda, je zde nutné, aby daná výhoda byla alespoň ve větším rozsahu.

3.2.4 Sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě

Objektivní stránka trestného činu *sjednání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě*, který je upraven v § 256 tr. zák., spočívá v tom, že pachatel domluví některému dodavateli, účastníku veřejné soutěže či dražby přednost nebo lukrativnější podmínky oproti jiným dodavatelům, veřejným soutěžitelům či účastníkům dražby v úmyslu mít z takového jednání prospěch (ať už pro sebe či jiného) nebo způsobit jinému škodu. Vše se musí konat „v souvislosti se zadáním veřejné zakázky, s veřejnou soutěží nebo veřejnou dražbou.“ Z pohledu trestního práva a postihu korupčního jednání je pro nás klíčový odst. 3, který potírá jednání popsané výše za okolností, že pachatel „žádá, přijme nebo si dá slíbit majetkový nebo jiný prospěch,“ tedy že se dopouští pasivní korupce.

Pachateli pak hrozí trest odnětí svobody ve výši dvou až osmi let, kdežto za trestný čin přijetí úplatku (§ 331 tr. zák.) hrozí tomu, kdo přijme nebo si dá slíbit úplatek až čtyři léta a žádá-li o něj tak až pět let. Naproti tomu dopustí-li se činu úřední osoba, hrozí jí trest odnětí svobody v délce trvání tři léta až deset let a to u obou trestných činů. Porovnáme-li rozdílnost trestu, který hrozí úředním osobám na jedné straně a ostatním pachatelům na straně druhé a to u obou trestných činů, lze dle našeho názoru považovat takovou diferenciaci za ještě přijatelnou.

Objektem trestného činu sjednávání výhody při zadání veřejné zakázky, při veřejné soutěži a veřejné dražbě stejně jako u trestných činů *pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži* obsažen v § 257 tr. zák. a *pletichy při veřejné dražbě* obsažen v § 258 tr. zák. je „dodržování řádného postupu v souvislosti se zadáním veřejné zakázky, s veřejnou soutěží a veřejnou dražbou“. Při spáchání těchto

trestných činů je vyloučen jednočinný souběh s úplatkářskými trestnými činy v § 331 až 333 tr. zák. vzhledem k tomu, že účast v zadávacím řízení veřejné zakázky, ani účast ve veřejné dražbě či veřejné soutěži nejsou obstaráváním věcí obecného zájmu.⁷⁹

3.2.5 Pletichy při veřejné dražbě

Pletichy při veřejné dražbě jsou upraveny v § 258 tr. zák. a z hlediska postihu korupce je významný odst. 1 písmeno b) kdo „jinému poskytne, nabídne nebo slíbí majetkový nebo jiný prospěch za to, že se zdrží podávání návrhů při dražbě“ a odst. 1 písmeno c) kdo „žádá nebo přijme majetkový nebo jiný prospěch za to, že se zdrží podávání návrhů při dražbě.“ Opět jde tedy o úpravu přímé korupce a to aktivní i pasivní.

Z rozhodnutí Nejvyššího soud ČR plyne, že jednání popsané zde jako pletichy nelze stíhat podle ustanovení o tč podplacení, jelikož se nejedná o obstarávání věcí obecného zájmu.⁸⁰

3.2.6 Pletichy při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži

Zákonná úprava *pletich při zadání veřejné zakázky a při veřejné soutěži* je obsažena v § 257 tr. zák. Aktivní korupce je vyjádřena v odst. 1 písmenu b) kdo „jinému poskytne, nabídne nebo slíbí majetkový nebo jiný prospěch za to, že se zdrží účasti v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži“ pasivní pak v odst. 1 písmenu c) kdo „žádá nebo přijme majetkový nebo jiný prospěch za to, že se zdrží účasti v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži“

Při pohledu na oba posledně zmíněné trestné činy nás nemůže nenapadnout, proč zákonodárce nespojil oba trestné činy v jeden. Pro takový postup svědčí i stejné trestní sazby za oba činy i stejný a přísnější postih pro úřední osobu. *De lege ferenda* tomuto postupu nic nebrání. Za zmínku stojí jistě i fakt, že zákonodárce nerozlišuje co

⁷⁹ NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část.* 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 308–310.

⁸⁰Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 23. října 1992, sp. zn. 4 Tz 37/92, uveřejněné pod č. 14/1993 Sb. rozh. tr.

do trestních sazeb mezi aktivní a pasivní korupcí.

3.2.7 Maření přípravy a průběhu voleb a referenda

Trestný čin *maření přípravy a průběhu voleb a referenda* je upraven v § 351 tr. zák., původně vůbec postih korupčního jednání neobsahoval. Ke změně došlo až v roce 2011 novelou trestního zákoníku,⁸¹ která jej doplnila o novou alineu, jež postihuje každého, „kdo poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek“ za to, aby jiný volil ve volbách, či hlasoval v referendu podle preferencí podplácejícího. Pachateli pak za takové jednání hrozí až tři roky odnětí svobody.

Dle našeho názoru je chybou, že současná právní úprava nepostihuje pasivní korupci ve věcech volebních a ve věcech referenda.⁸²

⁸¹ Viz zákon č. 330/2011 Sb., [cit. 16. 3. 2015]. Dostupný na adrese:

<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=1961&cz=140>

⁸² Viz podkapitola 6.2.1 Speciální formy úplatkářství.

4. Základní pojmy úplatkářství

Následující kapitola podrobně rozebírá základní pojmy úplatkářství a zároveň se zabývá konkrétními případy úplatkářství, které se v praxi vyskytují. Společný všem úplatkářským trestným činům je pojem úplatek, ryze korupční jednání (jádro korupčního jednání) se koná v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu, nebo v souvislosti s podnikáním a to vše často za účasti úřední osoby. Ačkoliv jsou tyto pojmy obsažené v jednotlivých skutkových podstatách úplatkářství, až judikatura nám dává mnohé odpovědi na otázky, kterými se zákonodárce nezabýval, či ani zabývat nemohl. Jak je v předchozích kapitolách zmíněno, obecně platí, že judikatura před rokem 1989 je použitelná jen omezeně vzhledem k politickým změnám, které se promítly do celé společnosti. Při odkazování na starší judikaturu a při citování z ní jsme se snažili o uvedení těch právních vět, které jsou stále aktuální.

4.1 Úplatek

Legální definice úplatku v § 334 odst. 1 tr. zák. spočívá v „neoprávněné výhodě,“ která znamená „přímé majetkové obohacení nebo jiné zvýhodnění,“ jež se poskytuje nebo má poskytnout podplácenému či s jeho svolením jinému, a není na takový prospěch nárok. Z předchozího trestního zákona bylo toto pojetí úplatku převzato beze změny. Definice úplatku se promítla do zákona až v roce 1999 novelou č. 96/1999 Sb.⁸³ Do té doby byla postupně formována jednak naukou, ale hlavně judikaturou, která pomohla poměrně rychle vyložit jednotně pojem úplatek a byl tak chápán zcela stejně, jako je tomu dnes ve světle zákonného vymezení. Je zvláštní, že pojem úplatek legálně vymezen byl, ale pojem obecný zájem nikoli.

Úplatky mohou být dvojího druhu jednak materiální, nejčasněji přímo peníze, ale i auta, byty, šperky, nebo třeba i prominutí dluhu. Jinými výhodami jsou pak různé protislužby, nebo plnění nemajetkové povahy, v nauce je často jako typický příklad

⁸³ DAVID, V., NETT, A. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 247.

uváděná soulož.⁸⁴ Jelikož není stanovena nejnižší hranice úplatku, mohou jím být i velmi drobné protislužby či věci nepatrných hodnot, ale je potřeba mít na paměti zásadu subsidiarity trestní represe ukotvenou v § 12 odst. 2 tr. zák. Poměřování míry společenské škodlivosti je zásadní nejen z pohledu hodnoty úplatku, ale i druhu privilegia, které je na oplátku vyžadováno.

Z judikatury plyne, že ač není nejnižší hranice hodnoty úplatku pojmovým znakem úplatkářských trestných činů, má to vliv na společenskou škodlivost, ale vždy je třeba postupovat po zvážení všech okolností daného případu. Ne každý případ, ve kterém byl poskytnut nepatrný úplatek, lze hodnotit jako zanedbatelně škodlivý pro společnost. Velmi pak záleží na okolnostech daného případu. Jsou oblasti společenského života, ve kterých jsou úplatky byť sebemenší hodnoty zcela nepřijatelné. Jak uvádějí soudy, jedná se o oblast výkonu státní moci a správy. Pro takový postup hovoří především zájem na čistotě veřejného života s důrazem na závažnost rozhodnutí a jiných činností konaných veřejnou správou.⁸⁵ Ve světle dnešní terminologie je veřejná správa službou veřejnosti a má postupovat v zájmu dobré správy, což by jistě přijímání byť i drobných úplatků vedlo k rozporu s těmito zásadami. Naproti tomu z kvalifikovaných skutkových podstat těchto přijetí úplatku a podplacení plyne, že dosáhne-li úplatek hodnoty alespoň 500 000 Kč (u těchto přijetí úplatku je další hranice 5 000 000 Kč), hrozí pachateli přísnější postih, než by hrozil u hodnot úplatku pod těmito hranicemi.

Opakované nabízení, poskytování nebo slibování úplatku, popřípadě jejich opakované přijímání či požadování je po splnění dalších podmínek zakotvených v § 116 tr. zák. považováno za pokračující trestný čin.⁸⁶

Ani v praxi se nevyskytly problémy s hodnocením spropitného, tedy něčeho tak v dnešní době běžného a hojně užívaného širokou veřejností. Spropitné poskytované

⁸⁴ Srov. JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 840 nebo NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část.* 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 433–434.

⁸⁵ Viz zhodnocení poznatků o rozhodování soudů o trestné činnosti úplatkářství, projednáno Nejvyšším soudem ČSSR z 27. června 1978, pod č. PlsF 1/78, uveřejněné pod č. 17/1978 Sb. rozh. tr.

⁸⁶ Viz tamtéž.

v restauračních zařízeních a při obdobných službách by svojí výší mohlo být pokládáno za drobný úplatek, ale není tomu tak, protože zde chybí příznačný úplatkářský motiv.⁸⁷ Naproti tomu sponzorský dar je v dnešní době také poměrně častou záležitostí, bez dalšího však nelze striktně říci, že nikdy nepůjde o úplatek. Je třeba posuzovat všechny aspekty daného případu při posuzování sponzorského daru jako případné neoprávněné výhody.⁸⁸

Z veřejně dostupných zdrojů jsou mediálně proslulé případy korupčního jednání ve fotbale a jeho následného postihu. Z tisku jsou obdobně známé případy korupčního jednání ve zdravotnictví, přesto ale v těchto případech ke konání orgánů činných v trestním řízení nedocházelo, nebo docházelo jen zcela ojediněle bez hmatatelných výsledků. Nemáme na mysli známé případy lékařů, kteří dostali jako úplatek zaplacenou luxusní dovolenou a na oplátku zprostředkovali nákup drahého zdravotního materiálu právě od společností, které jim hradily dovolenou. Takové případy jsou běžně postihovány, tam problém nevidíme. Máme na mysli případy typické pro medicínské prostředí, v nichž hrají zásadní roli farmaceutické společnosti. Zvou vybrané lékaře na vzdělávací konference, ideálně na zahraniční místa turisty tak vyhledávaná a hojně navštěvovaná. Cesty jim samozřejmě plně hradí. Lékaři pak na oplátku předepisují pacientům právě léky převážně farmaceutických společností pořádajících tyto vzdělávací konference. Bezesporu se jednalo o korupční jednání, vždyť i Vláda České republiky přijala tzv. protikorupční opatření, aby podobné nešvary omezila. Nově podle nich již farmaceutické společnosti nemohou platit pobyty konkrétním lékařům, ale jen přispívat do fondů nemocnic, které pak rozhodují, zda se pobyty vůbec uskuteční a případně kteří lékaři se takto pojedou vzdělávat. Stále ovšem zůstává zarážející, proč tyto případy nebyly postihovány orgány činnými v trestním řízení. Přitom po právní stránce je poměrně jasné, že lékaři jednající výše zmíněným způsobem se dopouštěli tč přijetí úplatku (331 tr. zák.) a farmaceutické společnosti zase tč podplacení (332 tr. zák.).

V nedávné době došlo v zahraničí (konkrétně v Chorvatsku) k zásahu orgánů

⁸⁷ Zpráva trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR z 26. ledna 1988, č. j. Tpjf 28/87, uveřejněná pod č. 16/1988 Sb. rozh. tr.

⁸⁸ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 23. února 2011, sp. zn. 8 Tdo 81/2011.

činných v trestním řízení vůči většímu počtu lékařů a konkrétní farmaceutické společnosti z důvodu podezření ze spáchání úplatkářských trestných činů a to za jednání, která jsou výše popsána.⁸⁹

Výhoda poskytnutá za úplatek nemusí být nutně nezákonná nebo nemusí někoho zvýhodňovat, dokonce může být na daný úkon právní nárok, jak uvádí nauka.⁹⁰ Je ovšem vyžadováno, aby úplatek přímo souvisel s obstaráváním věci obecného zájmu,⁹¹ případně podnikáním pachatele, nebo třetí osoby. Může se stát, že pachatelem poskytnutý, nabídnutý nebo slíbený úplatek nemá vliv na jednání osoby, která obstarává věci obecného zájmu, nebo která podniká. Právní kvalifikace daného skutku se vzhledem k pachatelovi nemění, ale v případě, že podplácející skutečně úplatkem ovlivnil danou osobu, zvyšuje se tím škodlivost trestného činu.⁹²

4.2 Obstarávání věci obecného zájmu

Pojem obstarávání věci obecného zájmu byl přejet ze zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Poprvé se znak obecný zájem objevil v trestním kodexu z roku 1950. Od roku 1961 se přešlo od formulace „rozhodování ve věcech obecného zájmu nebo s výkonem takového rozhodnutí,“ k formulaci „souvislost s obstaráváním věci obecného zájmu.“ Oproti úplatku není tento znak legislativně definován a tak jej vymezuje judikatura a nauka. Současná legislativa jen rozšiřuje dosah obstarávání věci obecného zájmu o povinnosti, které plynou z právního předpisu nebo smlouvy a týkají se obchodních vztahů, jak je zakotveno v § 334 odst. 3 tr. zák. K tomuto rozšíření došlo již v roce 2004 novelou tehdy platného zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon. Tato úprava

⁸⁹ČTK, *Korupční skandál: Chorvatsko obvinilo stovky lékařů*. aktualne.cz, [cit. 19. 3. 2015]. Dostupné na adrese:

<http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/korupcni-skandal-chorvatsko-obvinilo-stovky-lekaru/r~3aeb80b8705511e3af700025900fea04/>

⁹⁰ NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 434.

⁹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR z 29. června 1977, sp. zn. 2 Tzf 2/77, uveřejněné pod č. 1/1978 Sb. rozh. tr.

⁹² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář*. 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 3162.

zůstala součástí nového trestního zákoníku přesto, že k trestným činům přijetí úplatku a podplacení přibyly pododstavce, které postihují korupční jednání související s podnikáním. Jeví se nám tak ustanovení rozšiřující obstarávání věcí obecného zájmu o obchodní vztahy jako přinejmenším nadbytečné, k čemuž se kloní i někteří autoři zabývající se danou problematikou.⁹³ Na druhou stranu explicitní rozšíření pojmu obecného zájmu o pracovněprávní problematiku by mohlo být do budoucna pro společnost přínosné.⁹⁴

Judikatura postupně vyložila pojem obstarávání věcí obecného zájmu.⁹⁵ V roce 1977 dospěl Nejvyšší soud k tomu, že nejen samotné rozhodování ve věci je možno chápat jako obstarávání věcí obecného zájmu, ale i jiná činnost například obstarávání podkladů či příprava materiálů. Dále došel k závěru, že věci obecného zájmu nesouvisí jen s plněním úkolů veřejného činitele (dnes úřední osoby), ale se všemi úkoly, na jejichž řádném uskutečňování mají zájem všichni, nebo alespoň větší skupina lidí. Pod obecný zájem také subsumoval celou oblast zahraničního obchodu, dnes ryze soukromoprávní sféru, která v té době byla pod důslednou kontrolou státu.⁹⁶ Nejvyšší soud také judikoval, že obstaráváním věcí obecného zájmu je i rozhodnutí o lékařském úkonu a následné péči. Pokud tedy lékař přijme úplatek za to, že nechá hospitalizovat pacienta z důvodu operace, dopouští se trestného činu přijímání úplatku (dnes přijetí úplatku), i kdyby pacienta sám operoval. Nejedná ovšem z pozice veřejného činitele, tudíž kvalifikovaná skutková podstata přichází do úvahy jedině v případě přijetí značného prospěchu.⁹⁷

Obecně se prosazovala teze, že sem patří „uspokojování zájmů občanů v oblasti materiálních, zdravotních, sociálních, kulturních a jiných potřeb,“ jak se uvádí ve stanovisku Nejvyššího soudu ČSSR z roku 1988. Bylo chápáno, že se jedná

⁹³ ŘÍHA, J. In.: JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 458.

⁹⁴ Srov. MUSIL, J. Zahraniční trestněprávní úpravy potírání korupce. *Trestní právo*. 2003, č. 1, s. 2.

⁹⁵ K použitelnosti judikatury před rokem 1989 viz předchozí kapitoly.

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR z 29. června 1977, sp. zn. 2 Tzf 2/77, uveřejněné pod č. 1/1978 Sb. rozh. tr.

⁹⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 16. ledna 1989, sp. zn. 4 Tz 45/88, uveřejněný pod č. 13/1990 Sb. rozh. tr.

o všechny oblasti, ve kterých dochází k plnění důležitých úkolů z pohledu společnosti. Rovněž se Nejvyšší soud ČSSR snažil rozdělit jednotlivé činnosti, které jsou chápány jako obstarávání věcí obecného zájmu na ty, které plní společensky významné úkoly přímo („rozhodování soudů, poskytování právních rad advokáty, uzavírání kupních smluv při prodeji zboží v obchodě, oprava věcí“). Dále pak takové činnosti, které mohou plnění společensky významných úkolů ovlivnit „(příprava podkladů pro rozhodnutí, asistence při chirurgickém zákroku, vyřizování objednávek na provedení služby).“ Takto docházelo k širokému chápání obecného zájmu, z dnešního pohledu v konkrétních případech až přespříliš. V tomtéž stanovisku Nejvyšší soud ČSSR při hodnocení praxe soudů při aplikaci ustanoveních o úplatkářských trestných činech například dovedl, že pod pojem obstarávání věcí obecného zájmu lze řadit i případ, ve kterém by zaměstnanec⁹⁸ za úplatek upřednostnil zákazníka, aby si tento mohl koupit motorové vozidlo dřív, než jak plynulo z čekací listiny. Skutečnost tehdy byla taková, že zákazníci museli často čekat na automobily i několik měsíců.⁹⁹

Jiný judikát z roku 1987 obsahoval tezi, že obstaráváním věcí obecného zájmu je i zajišťování řádného chodu restaurace.¹⁰⁰

Z pohledu dnešní doby byl před rokem 1989 přespříliš extenzivně vykládán znak obstarávání věcí obecného zájmu a není tak pro naše účely použitelná všechna judikatura z té doby. Přesto došlo i k negativnímu vymezení daného pojmu, k vymezení limitů, kdy se už nejedná o obstarávání věcí obecného zájmu a nedojde tedy ke spáchání úplatkářského trestného činu, ačkoliv může dojít k naplnění skutkové podstaty jiného trestného činu. Pod daný znak tedy nešlo subsumovat jednání, která vyplývala přímo z osobních práv či povinností občanů (fluktuační jednání z jednoho zaměstnání do jiného, výměny bytů mezi jednotlivými občany, jejich pronájem a pronájem dalších nemovitostí, „prodej věcí v osobním vlastnictví, nepřekažení či neoznámení trestného

⁹⁸ V tomto konkrétním případě se jednalo o zaměstnance Mototechny.

⁹⁹ Zpráva trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR z 26. ledna 1988, č. j. Tpjf 28/87, uveřejněná pod č. 16/1988 Sb. rozh. tr.

¹⁰⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 29. září 1987, sp. zn. 4 Tz 13/1987.

činu).¹⁰¹ I když byl velmi široce vymezen znak obecného zájmu, ani tak nebyl vždy dodržen a často docházelo v jednotlivých případech k ještě extenzivnějšímu výkladu, což nesplňovalo jeden ze základních principů práva tedy princip právní jistoty. Celá koncepce takto širokého pojetí obecného zájmu odporovala zásadě *nullum crimen sine lege* a bylo nutné tuto praxi z bývalého režimu opustit.

V současnosti literatura při pozitivním vymezení pojmu obstarávání věci obecného zájmu uvádí, že se jedná o plnění všech úkolů, na jejichž uskutečňování má zájem celá společnost, nebo alespoň její část. Dále negativně stanovuje, že pod obecný zájem nespádají činnosti jednotlivců, které plynou z osobních práv či povinností každého, tedy uspokojování výlučných individuálních zájmů. K pozitivnímu vymezení se dodává, že obstarávání věci obecného zájmu není jen rozhodování orgánů veřejné moci, ale jedná se o širší pojetí, do kterého spadá i činnost související s uskutečňováním významných společenských úkolů, tedy uspokojování společných zájmů a potřeb nejen lidí, ale i právnických osob a to v různých oblastech života.¹⁰² Jedná se o vymezení, které se shoduje i s tezemi formovanými předrevoluční judikaturou. Ale konkrétní dopady pro jednotlivce jsou jiné, jelikož některé myšlenky musely být odmítnuty z důvodu příliš širokého pojetí (typického pro bývalý režim) obecného zájmu. Jeho zúžení bylo způsobeno přijetím koncepce striktního dělení práva na veřejné a soukromé. Například zajištění řádného chodu restaurace není dnes ani tak v zájmu obecném, jako spíše v zájmu individuálním (provozovatele).

Z právního hlediska zajímavými případy, kterými se zabývaly porevoluční soudy, jsou ty, které zasahují ryze soukromou sféru. Vrchní soud pod znak obstarávání věci obecného zájmu subsumoval jednání zaměstnance pracujícího v bankovníctví, který zpracovává podklady a materiály za účelem poskytnutí doporučení pro uzavření úvěrové smlouvy. Byť jde o podnikání soukromého subjektu a jedná se o vztah klient a poskytovatel služby, tak soud chápe danou službu jako uspokojování zájmů občanů,

¹⁰¹ Zpráva trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR z 26. ledna 1988, č. j. Tpjf 28/87, uveřejněná pod č. 16/1988 Sb. rozh. tr.

¹⁰² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 839 nebo NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část.* 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 432.

která v konečném důsledku výraznou měrou ovlivňuje celou ekonomiku.¹⁰³ V té době trestné činy přijímání úplatku (dnes přijetí úplatku) a podplácení (dnes podplacení) neobsahovaly pododstavce postihující korupční jednání v souvislosti s podnikáním, ani nebylo obstarávání věcí obecného zájmu rozšířeno o obchodní vztahy, přesto se plně ztotožňujeme s odůvodněním soudu. Čas totiž ukázal, že podřazovat některé složky bankovníctví pod obecný zájem je správné, jelikož v konečném důsledku opravdu ovlivňují celou ekonomiku. Jako příklad uveďme světovou finanční krizi z roku 2008, jež se vytvořila z hypoteční krize ve Spojených státech amerických, kde v důsledku existence velkého množství rizikových hypotečních úvěrů zkrachovaly desítky poskytovatelů úvěrů a to mělo zcela zásadní negativní vliv na celou společnost.

Další zajímavou problematikou ze soukromého sektoru jsou fotbalové zápasy a postihy různých fotbalových funkcionářů a rozhodčích.¹⁰⁴ Soudy dovozují, že fotbal jako sportovní odvětví uspokojuje potřeby kulturně sportovního rázu u velkého množství lidí. Tím, že má tak obrovskou popularitu ve společnosti, jsou na něj napojeny ekonomické zájmy, peníze poskytované z lístků od diváků, z reklam od společností za to, že je lidé sledují, příjem sázkových kanceláří a mnoho dalšího. Nelze říci, že by se jednalo o uspokojování zájmů úzké skupiny či snad jednotlivců. Navíc řádný a čestný průběh fotbalových utkání, při roli jakou hraje fotbal ve společnosti, je zájmem celé společnosti, jelikož se odráží v celkovém vnímání hodnot, jakými jsou poctivost a čestnosti u velkého množství lidí a tato soutěž má jistě vliv i na mladou nastupující generaci.¹⁰⁵ Opačným příkladem je pak situace, kdy si jdou zahrát dva kamarádi a třetí jim dělá rozhodčího. Jeden z hráčů se domluví s tímto sudím na neférovém posuzování hry ve svůj prospěch. Zcela rozhodně zde nepůjde o obstarání věci obecného zájmu. V souvislosti tohoto příkladu byla položena otázka¹⁰⁶, kde začíná hranice, jejímž překročením se již dopouštějí účastníci sportovního zápasu korupčního jednání. Dle našeho názoru, takovou jasnou mez může poskytnout právě zákon a *de lege ferenda*

¹⁰³ Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze z 24. dubna 1997, sp. zn. 4 To 189/96.

¹⁰⁴ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 9. srpna 2006, sp. zn. 8 Tdo 864/2006.

¹⁰⁵ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 11. dubna 2007, sp. zn. 8 Tdo 396/2007.

¹⁰⁶ KUČERA, P., RICHTER, M. Korupce ve fotbale z hlediska obecného zájmu. *Trestní právo*, 2004, č. 11.

by bylo vhodné, kdyby byl takový zákonný limit nadefinován.¹⁰⁷

Naopak příkladem, který nevzbuzuje pochyby snad u nikoho, je subsumování činnosti znalce, jehož úkolem je podat znalecký posudek, pod obstarávání věci obecného zájmu. Je samozřejmě zájmem celé společnosti, aby tato činnost byla vykonávána řádně.¹⁰⁸ V opačné situaci než znalec je účastník dražby, který nevykonává činnost v obecném zájmu, ale uplatňuje své ryze osobní právo, když se rozhoduje, zda se zúčastní veřejné dražby, případně se z ní rozhodne odstoupit. Soud v této věci správně judikoval, že nejde o klasický úplatkářský trestný čin (konkrétně nejde o podplacení), nabídne-li účastníku dražby někdo peníze (úplatek), aby z ní odstoupil. Budeme-li na daný skutek nazírat současnou legislativou, jednalo by se o jiný trestný čin postihující korupční jednání, konkrétně pletichy při veřejné dražbě dle § 258 tr. zák.¹⁰⁹

Jak je uvedeno výše, obecný zájem dnes chápeme v užším smyslu, než tomu bylo v předlistopadové éře. Je to tak naprosto v pořádku, navíc v souladu se zásadou *nullum crimen sine lege certa* se musí pojem obecného zájmu vykládat restriktivně. Přesto se domníváme, že nelze ztotožňovat obecný a veřejný zájem. Někteří autoři používají oba termíny v mnohých případech jako synonyma.¹¹⁰ Optikou trestního práva se ale o synonyma nejedná, ustálená judikatura dlouhodobě chápe obecný zájem jako širší pojem než zájem veřejný. Připomeňme rozhodnutí, ve kterém se už v roce 1951 Krajský soud v Brně neztotožnil s myšlenkou, že rozhodování ve věcech obecného zájmu je obsahově stejné jako obstarávání veřejných věcí a dovedl tezi, v níž chápe obecný zájem jako pojem širší, jehož důsledkem je, že poskytování a dávání úplatků nedopadá jen na oblast působení veřejných činitelů.¹¹¹ Ztotožňujeme se s argumentací

¹⁰⁷ Viz podkapitola 6.2.2 Obecný zájem.

¹⁰⁸ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 23. června 2010, sp. zn. 3 Tdo 1483/2009, uveřejněné pod č. 55/2011 Sb. rozh. tr.

¹⁰⁹ Srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 23. října 1992, sp. zn. 4 Tz 37/92, uveřejněné pod č. 14/1993 Sb. rozh. tr.

¹¹⁰ Např. HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 82–83.

¹¹¹ Rozhodnutí krajského soudu Brno ze 17. října 1951, sp. zn. 3 Tk 137/1951, uveřejněné pod č. 50/1952 Sb. rozh. tr.

některých autorů,¹¹² kteří jako opak obecného zájmu chápou zájem individuální, kdežto opakem veřejného zájmu je pak zájem soukromý. Rozhodně ne všechny soukromé zájmy jsou zároveň zájmy individuálními. Z čehož nám plyne jasný závěr, obecný zájem je širší pojem, který v sobě absorbuje veřejný zájem a současně některé zájmy soukromé.

Výše uvedeným jsme chtěli poukázat na veliký problém z pohledu adresáta normy, který stále existuje. S přijetím nového trestního zákoníku se zakotvilo formální pojetí trestného činu, současně s tím byla do zákona promítnuta i zásada subsidiarity trestní represe a koncepce trestného činu je tak formální s materiálním korektivem. I tak, ale mělo dojít ke zpřesnění jednotlivých skutkových podstat úplatkářských trestných činů, k čemuž nedošlo.¹¹³ Navíc současný stav, ve kterém je pojem obecný zájem vyložen jen judikaturou, (postrádáme legální vymezení) může v některých případech vést adresáty právní normy k právní nejistotě, zda konají dle práva nebo nikoliv. Není určena jasná mez, kde začíná a kde končí obecný zájem. Zákonodárce by měl v legální definici pojmu sdělit adresátům jeho šíři a limity, nejlépe na podkladu ustálené judikatury Nejvyššího soudu. V podstatě by se jednalo o zpřesnění vyloženého pojmu. Není ani tak problém s plným podřazením případů reprezentujících veřejný zájem, problém nastává, chceme-li subsumovat některé soukromé zájmy pod obecný zájem. Tedy jak určit obecné měřítko, podle kterého bychom je vhodně podřadili. Jako zajímavá myšlenka,¹¹⁴ která by pomohla vyřešit tuto nelehkou otázku, se nám jeví rozdělení obecného zájmu podle toho, zda splňuje kvantitativní hledisko, nebo kvalitativní hledisko. Kvantitativní část se skládá z požadavku na zainteresovanost

¹¹² Např. PELC, V. Skutkové podstaty úplatkářských trestných činů a základní zásady trestního práva. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Korupce – včera a dnes. Sborník z kolokvia pořádaného Katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity a The European Society for History of Law*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 119–120.

¹¹³ Viz JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 131–135.

¹¹⁴ Srov. PELC, V. Skutkové podstaty úplatkářských trestných činů a základní zásady trestního práva. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Korupce – včera a dnes. Sborník z kolokvia pořádaného Katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity a The European Society for History of Law*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 121.

většího počtu lidí, na které se daný zájem (či potřeba) vztahuje. Kvalitativní část (hodnotová část) pak obsahuje důležitou (zásadní) hodnotu, která má být určitým jednáním dotčena. Naplněním jedné nebo druhé části by se pak jednalo o obecný zájem. Zde by mohlo v budoucnu docházet k nejčastějším názorovým střetům, tedy zda mají být splněny obě hlediska, nebo postačí splnění jednoho z nich, k čemuž se kloníme my.

Praktickým příkladem kvantitativního hlediska jsou korupční kauzy z prostředí fotbalu, jelikož jejich negativní důsledky jsou v rozporu se zájmy tisíců lidí. Protipólem pak může být fotbalové utkání odehrávající se mezi partou kamarádů, ve kterém se část hráčů domluví s kamarádem, který jim bude dělat sudího, aby jim třeba za občerstvení pomohl k výhře. Zde by ani kvantitativní stránka naplněna nebyla a nejednalo by se tak o obecný zájem.

Příkladem kvalitativního hlediska by mohl být lékařský zákrok. Zcela výjimečně nalezneme případy, kdy se jedná o lékařské zákroky, ale není splněn kvalitativní aspekt tedy ochrana hodnot, jakými jsou život a zdraví. Takovými případy mohou být operace konané nikoliv z léčebných důvodů, ale kvůli kráse, u kterých se tedy zcela jednoznačně realizují zájmy individuální a nikoliv obecné.¹¹⁵ Do budoucna by bylo vhodné, kdyby zákonodárce legislativně ukotvil pojem obecného zájmu z pohledu jak kvantitativního, tak kvalitativního (hodnotového) a vyjasnil vztah mezi nimi, jako jsme se o to pokusili my.¹¹⁶

4.3 Úřední osoba

Pojem úřední osoba je obsažen v kvalifikovaných skutkových podstatách trestných činů přijetí úplatku a podplacení a v základní skutkové podstatě tč nepřímého úplatkářství. Tento pojem je užíván od účinnosti zák. č. 40/2009 Sb., trestní zákoník a nahradil do té doby používaný pojem veřejný činitel. Důvodem je snaha, aby se používal stejný termín jako v mezinárodních úmluvách. Ač důvodová zpráva

¹¹⁵ Nález Ústavního soudu SR z 1. dubna 2009, sp. zn. I. ÚS 402/08–39.

¹¹⁶ Viz podkapitola 6.2.2 Obecný zájem.

k trestnímu zákoníku navíc uvádí,¹¹⁷ že pojem veřejný činitel pochází z období komunistického režimu, není to pravda. Jedná se o ještě starší označení z doby první republiky, konkrétně jej jako první přinesl a definoval zákon o úplatkářství z roku 1924.¹¹⁸ Současnou obecnou definici úřední osoby přináší § 127 tr. zák. § 334 odst. 2 tr. zák., který poskytuje zvláštní definici používanou pouze pro trestné činy úplatkářské. Aby se tedy jednalo o tč přijetí úplatku, podplacení, nebo nepřímé úplatkářství ve spojení s úřední osobou, musí tato osoba splňovat podmínky stanovené buď v obecné, nebo zvláštní definici.

Základní výkladové ustanovení (§ 127 tr. zák.), které se vztahuje na všechny trestné činy ve zvláštní části, v nichž je zmíněna úřední osoba, obsahuje v prvním odstavci konkrétní výčet lidí, které se za úřední osobu považují, přičemž se nejedná o taxativní výčet.¹¹⁹ Dále stanovuje podmínku pro tyto osoby, že zároveň musí plnit úkoly státu či společnosti a používat pravomoci, které jim k tomu byly svěřeny. V druhém odstavci se uvádí, že má-li být tato osoba trestně odpovědná (nebo přísněji chráněná) musí být splněno, že ke spáchání trestného činu došlo v souvislosti s výkonem její pravomoci a odpovědnosti. Třetí odstavec pak rozšiřuje výčet osob o ty, které jednak splňují podmínky vymezené výše a zároveň jsou tyto osoby uvedeny v mezinárodní smlouvě, „nebo působí se souhlasem České republiky na jejím území.“ Není vyžadováno souhlasné stanovisko, jedná-li se o úřední osobu mezinárodního soudního orgánu (například mezinárodního trestního soudu, nebo mezinárodního soudního tribunálu).

Zvláštní vymezení úřední osoby obsahuje § 334 odst. 2 tr. zák., který podává konkrétní výčet osob, které pracují nebo zastávají funkce v nadnárodních orgánech či organizacích či obecně právnických osobách, pokud v nich má rozhodující podíl na jejich působení Česká republika nebo jiný stát. Nauka někdy používá pro takto

¹¹⁷ Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku z roku 2009, [cit. 9. 3. 2015]. Dostupná na adrese: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>

¹¹⁸ Viz podkapitola 2.2 Zákon o úplatkářství z roku 1924.

¹¹⁹ Viz § 127 odst. 1, písmeno c) a d) tr. zák.

vymezené osoby pojmu „zahraniční úřední osoba“¹²⁰. Rozdíl od obecné úpravy (v § 127 tr. zák.) lze spatřovat v tom, že zde poskytnutý výčet úředních osob je použitelný pouze pro úplatkářské trestné činy. Dále není nutné, aby taková zahraniční osoba splňovala podmínky platné pro obecné vymezení úřední osoby. Místo toho, je nutné splnit dvě jiné podmínky. Jednak mít pravomoc v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu a druhá (deliktní) podmínka stanovuje, že musí dojít ke spáchání trestného činu ve spojení s touto pravomocí. Pak je naplněn termín úřední osoby podle § 334 odst. 2 tr. zák. a zároveň jde o úplatkářský trestný čin.

Po roce 1990 došlo k zúžení pojmu veřejný činitel (dnes úřední osoba), který byl pro potřeby demokratického právního státu příliš široký, avšak judikatura zabývající se touto problematikou je v některých směrech stále použitelná. Dodnes zůstává nezpochybněna právní kvalifikace, kterou aplikovaly předrevoluční soudy na jednání osoby nabízející úplatek veřejnému činiteli. Vyjádřeno dnešní terminologií, kdo nabídne, poskytne nebo slíbí úplatek úřední osobě za to, aby tato konala v rámci svého oprávnění, naplňuje skutkovou podstatu trestného činu podplacení, ale nedopouští se návodu k trestnému činu zneužití pravomoci úřední osoby. Z opačného pohledu přijmou-li, dá si slíbit, nebo požádá o úplatek úřední osoba v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu, dopouští se trestného činu přijetí úplatku, a užije-li přitom pravomoc, která jí byla svěřena, [způsobem uvedeným v § 329 odst. 1 písm. a), b), nebo c) tr. zák.], pak zároveň v jednočinném souběhu s přijetím úplatku naplňuje skutkovou podstatu tohoto trestného činu, tedy zneužití pravomoci úřední osoby.¹²¹

4.4 Podnikání

Pojem podnikání se dostal do úpravy postihující úplatkářské trestné činy až s přijetím nového trestního zákoníku v roce 2009. Do té doby z pohledu trestního práva mohlo být úplatkářství v soukromé sféře postihováno jen v té části, ve které se obecný

¹²⁰ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 829.

¹²¹ Srov. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 6. července 1986, sp. zn. 11 Tz 19/86, uveřejněné pod č. 43/ 1987 Sb. rozh. tr. a Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR z 20. června 1980, sp. zn. 6 Tz 28/80, uveřejněné pod č. 15/1981 Sb. rozh. tr.

zájem nepřekrýval se zájmem veřejným.¹²² Od roku 2004 pak došlo k rozšíření pojmu obstarávání věcí obecného zájmu o obchodní vztahy (o dodržení závazků z právního předpisu nebo smlouvy z nich plynoucí). Kompletní postih úplatkářství v podnikatelské sféře tak nastal až rozšířením trestných činů přijetí úplatku a podplacení o pododstavce, které obsahují základní skutkové podstaty nesoucí znak „souvislost s podnikáním svým nebo jiného“, který se tak postavil naroveň znaku „souvislost s obstaráváním věcí obecného zájmu“. Pro Českou republiku plyne povinnost postihovat úplatkářství i v soukromém sektoru z mezinárodních závazků.

Ve světle skutečností výše uvedených bychom považovali do budoucna za vhodné, kdyby zákonodárce vypustil z pojmu obstarávání věcí obecného zájmu obchodní vztahy, jelikož znak „souvislost s podnikáním svým či jiného“ zajišťuje postih úplatkářství i pro soukromou sféru. Mohlo by se tak stát jednoduše vypuštěním § 334 odst. 3 tr. zák., případně by se tento odstavec mohl změnit a nově definovat celý pojem obstarávání věcí obecného zájmu.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník nedefinuje pojem podnikání, ale vymezuje termín podnikatel a to prostřednictvím činnosti, kterou zastává. Lze tedy dovést, že podnikání je činnost, která je vykonávána samostatně, výdělečně a na vlastní odpovědnost. Dále je vykonávána způsobem živnostenským nebo obdobným, záměrem je konat tak soustavně za účelem dosažení zisku. Literatura považuje za začátek podnikání okamžik, kdy osoba začne realizovat svůj podnikatelský záměr.¹²³ Pro úplnost uvádíme, že není rozhodné, zda je podnikatelem fyzická nebo právnická osoba.

Trestní odpovědnost za úplatkářství při podnikání nastává, pokud pachatel přijme, žádá, dá si slíbit, nebo naopak poskytne, nabídne, či slíbí úplatek v souvislosti s podnikáním svým nebo jiného. Takto by ovšem mohlo dojít i k trestnímu postihu jednání, které je společností běžně přijímané. Proto je vždy nutné mít na paměti zásadu subsidiarity trestní represe, která stanoví, že trestní právo nastupuje teprve tehdy, je-li

¹²² Ke vztahu obecného a veřejného zájmu viz podkapitulu 4.2 Obstarávání věcí obecného zájmu.

¹²³ ČERNÁ, S., PLÍVA, S. a kol. *Podnikatel a jeho právní vztahy*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2013, s. 11.

jednání škodlivé pro společnost a zároveň vyvození odpovědnosti podle jiného právního předpisu není dostatečné.¹²⁴ Na tomto místě je vhodné zmínit, že jako jiný právní předpis postrádáme existenci úplatkářských správních deliktů, které by daly jasnou hranici, od níž by začínal trestněprávní postih úplatkářství. Navíc by bylo vhodné upravit postihování úplatkářství v soukromé sféře samostatnými trestnými činy a zároveň zpřesnit skutkové podstaty těchto trestných činů.¹²⁵

¹²⁴ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 458– 459.

¹²⁵ Viz podkapitola 6.2.1 Speciální formy úplatkářství.

5. Úplatkářské trestné činy na Slovensku a ve Spolkové republice Německo

Kvalitní účinná hmotněprávní úprava postihující úplatkářství je základem, bez kterého se nelze obejít při boji proti korupci. Abychom získali lepší povědomí o tom, nakolik je právní úprava použitelná v praxi bez větších či menších vad, případně kde je prostor pro zlepšení, je vhodné jí porovnat i s právními úpravami v jiných státech. Vybrali jsme pro komparaci slovenskou a německou právní úpravu. Učinili jsme tak nikoli pro blízkost států co do jejich vzdálenosti, avšak pro blízkost právních systémů, společenského zřízení a kultury obecně. Myslíme si, že právě porovnání české legislativy s úpravami těchto států nám poskytne dostatečný odstup pro kritický náhled na celou trestněprávní úpravu úplatkářství v Česku, aniž bychom museli výrazně zohledňovat odlišné právní a kulturní prostředí.

5.1 Slovenská trestněprávní úprava

Slovenská trestněprávní legislativa prošla poměrně odlišným vývojem než česká. Na počátku měly obě země stejné kodexy a to trestní zákon č. 140/1961 Sb. a trestní řád č. 141/1961 Sb. Po sametové revoluci a po následném rozpadu Československa šel český zákonodárce cestou větších novelizací původních zákonů, následně přijal novou hmotně právní úpravu (zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník). Nový trestní řád v Česku přijat doposud nebyl, místo toho používáme procesní předpis z roku 1961, který je zatížen velkým množstvím novel. Slovenský zákonodárce šel cestou zásadní reformy, ve které přijal jednak nový trestní zákon (č. 300/2005 Z.z.) a společně s ním zároveň nový trestní řád (č. 301/2005 Z.z.). Pro naši práci je stěžejní úprava v novém slovenském trestním zákoně, který se dělí na obecnou a zvláštní část. Ve zvláštní části jsou trestné činy rozděleny do jednotlivých hlav podle stejného skupinového objektu, obdobně jako je tomu v českém trestním zákoníku. Oba kodexy rovněž obsahují ještě třetí část, ve které jsou přechodná a závěrečná ustanovení.

Úplatkářské trestné činy jsou upraveny v osmé hlavě *trestné činy proti pořádku ve veřejných věcech* ve třetím díle *korupce* („korupcia“). Někdy se překládá třetí díl jako

úplatkářství,¹²⁶ s čímž nesouhlasíme. Cílem překladů, zvláště u právních textů, má být co nejpřesnější vyjádření, ale zde se nejspíše projevila snaha o připodobnění k názvu v české úpravě. Pro úplnost uvádíme, že slovenská literatura také chápe pojem úplatkářství, jako užší výraz než pojem korupce, z toho důvodu není vhodné tyto pojmy zaměňovat a je nutné setrvat na tom výrazu, který zvolil zákonodárce.¹²⁷ Konkrétními úmyslnými trestnými činy pak jsou přijímání úplatku, podplácení, nepřímá korupce a volební korupce.¹²⁸ Za stejných podmínek jako v českém trestním zákoníku se dělí trestné činy na zločiny a přečiny i ve slovenském trestním zákoně.

5.1.1 Přijímání úplatku

Trestný čin přijímání úplatku je upraven v § 328 až § 331 slovenského trestního zákona (dále též „slov. tr. zák.“). Každý z těchto čtyřech paragrafů obsahuje různé základní a na ně navazující kvalifikované skutkové podstaty. K tomuto rozdělení vedla zákonodárce snaha o větší přehlednost.¹²⁹

V § 328 slov. tr. zák. se postihuje jednání, ve kterém osoba přímo či přes jiného (zprostředkovatele) přijme, žádá či si dá slíbit úplatek, ať už pro sebe nebo pro jiného a za to na oplátku poruší své povinnosti, jež jí plynou ze zaměstnání, povolání, postavení či funkce, k čemuž může dojít konáním i opomenutím. Jedná se o přečin, za nějž hrozí pachateli odnětí svobody až pět let. O zločin jde v případě, že osoba spáchá čin závažnějším jednáním (ve spojitosti s § 138 slov. tr. zák. se myslí: za využití tísňe, páchané organizovanou skupinou, se zbraní, lstí...), pak jí hrozí až osm let vězení. O zločin jde i v případě, že osoba spáchá čin ve velkém rozsahu, za to může dostat sedm až dvanáct let vězení. Pachatelem může být jen osoba, která vykonává činnost, při které může dojít k porušení povinnosti a takové porušení za úplatek vůbec stojí. Blíže zákon

¹²⁶ *Slovenský trestní zákon*. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006, s. 16.

¹²⁷ Např. IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné osobitá část 2*. 1. vydání. Bratislava: Iura edition, 2006, s. 348.

¹²⁸ Aktuální znění zákona č. 300/2005 Z.z. například na zakonypreludi.sk, [cit. 30. 3. 2015]. Dostupné na adrese: <http://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300#f6358702>

¹²⁹ *Trestný zákon s rozsiahlym komentárom a judikaturou...* 5. vydání. Bratislava: Nová práca, 2012, s. 441–442.

nespecifikuje podmínky postihu pachatele, takže takto může být postihnutá i korupce v soukromé sféře.

Další část (§ 329 slov. tr. zák.) kriminalizuje každého, kdo přijme, žádá nebo si dá slíbit úplatek, ať přímo či přes jiného, pro sebe či pro jinou osobu, ale vždy v souvislosti s obstaráváním věci obecného zájmu („všeobecného zájmu“). Pachatelé pak hrozí tři až osm let odnětí svobody, jedná se tedy již v základní skutkové podstatě o zločin. Okolností podmiňující použití vyšší trestní sazby a to pět až dvanáct let je, koná-li tak veřejný činitel. Zvláště závažným zločinem pak je, spáchá-li takový čin pachatel (nemusí se jednat o veřejného činitele) ve velkém rozsahu. Ve spojení s § 125 slov. tr. zák. se velkým rozsahem myslí částka nejméně 133 000 eur (v přepočtu na koruny by se jednalo o částku kolem 3 600 000 Kč).

Pojmy jako úplatek a věci obecného zájmu se slovenský zákonodárce snaží definovat v hlavě páté trestního zákona s názvem *výklad pojmů*. Obecný zájem se podle § 131 odst. 1 slov. tr. zák. chápe jako širší zájem k individuálnímu zájmu a právu jednotlivce a zároveň se jedná o zájem důležitý pro společnost. V jistém smyslu toto vymezení zahrnuje jak kvantitativní aspekt, tak ten kvalitativní (hodnotový), ač uznáváme, že se jedná o velmi obecnou definici, která by si zasloužila zpřesnění. Úplatkem dle § 131 odst. 3 slov. tr. zák. je pak plnění bez právního nároku, ať už majetkového nebo nemajetkového charakteru. Minimální hodnota úplatku legálně určena není.

Úprava v § 330 a § 331 slov. tr. zák. lze popsat jako „přijímání úplatku se zahraničním prvkem“.¹³⁰ V prvním případě se postihuje zahraniční veřejný činitel, který přijme, žádá nebo si dá slíbit úplatek, souvisí-li to s plněním úředních povinností, v úmyslu získat nebo zachovat nepřiměřené zvýhodnění při uskutečňování obchodu na mezinárodní úrovni. Zahraničním veřejným činitelem je dle § 128 odst. 2 slov. tr. zák. osoba zastávající funkci v zákonodárném, soudním nebo veřejně správním orgánu (hlavu státu nevyjímaje), dále pak ten kdo plní funkci v některém ze subjektů mezinárodního práva veřejného, či zastává pozici v právnické osobě s rozhodujícím vlivem státu (spáchá-li čin v souvislosti s pravomocí při obstarávání veřejných

¹³⁰ IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné osobitá časť 2*. 1. vydání. Bratislava: Iura edition, 2006, s. 352.

záležitostí). Ve druhém případě se pak kriminalizují vyjmenovaní zahraniční funkcionáři, kteří opět přijmou, žádají nebo si nechají slíbit úplatek v souvislosti s výkony svých funkcí. V obou výše zmíněných případech hrozí pachatelům pět až dvanáct let vězení, již v základních skutkových podstatách jde o zločiny. Kvalifikované skutkové podstaty ve druhých odstavcích hovoří o pachatelích, kteří se dopustí činů ve velkém rozsahu a hrozí jim pak tresty od deseti do patnácti let vězení, v těchto případech půjde o zvláště závažné zločiny.

5.1.2 Podplácení

Skutkové podstaty trestného činu podplácení jsou obsaženy v § 332 až § 335 slov. tr. zák. Pachatelem na rozdíl od trestného činu přijímání úplatku může být kdokoliv.

V § 332 slov. tr. zák. se postihuje ten, kdo poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek jinému za to, že podplácený bude jednat či se jednání zdrží a zároveň tím poruší své povinnosti, jež vyplývají z jeho povolání, postavení, zaměstnání či funkce. Nezáleží, zda bude dotyčný podplácen přímo pachatelem či přes zprostředkovatele. Trestem je odnětí svobody až na tři roky a stejný postih hrozí i tomu, kdo poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek ze stejných důvodů jiné osobě. Jeden až pět let hrozí tomu, kdo takový čin spáchá závažnějším způsobem. Dopustí-li se pachatel podplácení ve velkém rozsahu, jedná se o zločin, za který hrozí čtyři až deset let vězení.

Ustanovení § 333 slov. tr. zák. kriminalizuje každého, kdo poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek „v souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu“. Není rozhodující, zda tak učiní osobně či přes jiného, zda úplatek dostane (má dostat) právě osoba podílející se na věcech obecného zájmu, či někdo jiný. Pachateli hrozí šest měsíců až tři roky vězení. Koná-li tak pachatel vůči veřejnému činiteli, nebo závažnějším způsobem jednání,¹³¹ jde o okolnost podmiňující použití vyšší trestní sazby a to dva roky až pět let odnětí svobody. Kvalifikovanou skutkovou podstatou je také, dopustí-li se pachatel jednání výše uvedeného ve velkém rozsahu. V takovém případě lze uložit trest pět až dvanáct let vězení.

¹³¹ Závažnější způsob jednání viz podkapitola 5.1.1 Přijímání úplatku.

Podplácení podle § 334 slov. tr. zák. spáchá ten, kdo poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek, ať už přímo nebo nepřímo, zahraničnímu veřejnému činitele nebo jinému „v souvislosti s plněním úředních povinností zahraničního veřejného činitele“ a zároveň musí mít úmysl získat nebo zachovat nepřiměřené zvýhodnění při uskutečňování obchodu na mezinárodní úrovni. Sankcemi jsou odnětí svobody na dva roky až pět let a spáchá-li čin ve velkém rozsahu, hrozí pachateli pět až dvanáct let vězení.

Poslední paragraf postihující tč podplácení (§ 335 slov. tr. zák.) kriminalizuje osobu, která poskytne, nabídne nebo slíbí úplatek tomu, kdo pracuje či zastávat funkci v nadnárodním orgánu či organizaci a úplatek souvisí s plněním úkolů, které takto postavená osoba vykonává. Případně k naplnění skutkové podstaty postačí, je-li ze stejného důvodu podplácena jiná osoba. Tresty jsou pak stejné jako u předcházejícího jednání. Pachateli hrozí dva roky až pět let vězení a u kvalifikované skutkové podstaty spočívající ve spáchání skutku ve velkém rozsahu může pachatel dostat pět až dvanáct let odnětí svobody.

5.1.3 Nepřímá korupce

Trestný čin nepřímé korupce („nepriama korupcia“) je upraven v § 336 slov. tr. zák. ve dvou odstavcích. Jedná se o postih úplatné intervence. V obou případech jde o přečin a pachatelem může být kdokoliv.

První odstavec tč nepřímé korupce postihuje nepřímé přijímání úplatku. Kriminalizuje tedy jednání osoby, která přijme, žádá nebo si dá slíbit úplatek a na oplátku bude svým vlivem působit na výkon osoby uvedené v jednotlivých paragrafech tč přijímání úplatku, či tak již učinil. Sankcí je trest odnětí svobody až na tři roky.

Nepřímé podplácení postihuje druhý odstavec stejného trestného činu. Konkrétně je pachatelem osoba, která nabídne, poskytne nebo slíbí úplatek jinému za to, že bude svým vlivem působit na výkon pravomoci osoby uvedené v některém z paragrafů tč podplácení, nebo tak již učinil. Stejně a to až dvěma lety vězení bude pachatel potrestán, jestliže podplatí ze stejného důvodu jinou osobu.

Ve slovenském trestním zákoně je zakotvená i účinná lítost vztahující se na některé formy podplácení a na nepřímé podplácení. Konkrétně se vztahuje u trestného činu podplácení na § 332, § 333 a § 335 slov. tr. zák. a u tč nepřímé korupce na § 336 odst. 2 slov. tr. zák. Aby došlo k naplnění podmínky účinné lítosti, musí být podplácející o poskytnutí nebo slíbení úplatku požádán a dále o tom musí dobrovolně a bezodkladně učinit oznámení příslušným orgánům.

5.1.4 Volební korupce

Přečin volební korupce („volebná korupcia“) je zakotven v § 336a slov. tr. zák. Základní skutkové podstaty podplácení a přijetí úplatku ve věcech volebních jsou postihovány v prvních dvou odstavcích a ve třetím jsou uvedeny okolnosti podmiňující použití vyšší trestní sazby.

V prvním odstavci se postihuje podplácení (poskytnutí, nabídnutí nebo slíbení úplatku) ve věci voleb, referenda anebo lidového hlasování o odvolání prezidenta republiky se sankcí až dva roky odnětí svobody. Ve druhém odstavci je pak obsaženo přijetí úplatku (přijetí, žádost, nechat si slíbit) v těch samých věcech jako v prvním odstavci, ale je tu nižší sankce a to maximálně jeden rok vězení. Jsou-li dané skutky provedeny závažnějším způsobem, veřejným činitelem, na chráněné osobě, nebo veřejně, pak hrozí pachateli jeden až pět let vězení.

5.2 Komparace slovenské a české trestněprávní úpravy úplatkářství

Výše popsaná slovenská hmotněprávní úprava nám dává možnost detailně porovnat legislativní zakotvení úplatkářství jak v českém trestním zákoníku, tak slovenském trestním zákoně. Systematické uspořádání úplatkářských trestných činů je v obou kodexech naprosto stejné, důvodem může být jistě i stejný předcházející trestní zákon č. 140/1961 Sb., který používaly oba státy. Rozdíly jsou pak především v uspořádání jednotlivých trestných činů, jejich názvech, ale i v obsahu, jako například jiné základní skutkové podstaty, trestní sazby, ale i různé definice jednotlivých pojmů.

Zatímco český zákonodárce šel cestou výstižnějších názvů jednotlivých částí, celý třetí díl nazval přesnějším termínem *úplatkářství*, kdežto slovenský zákonodárce

použil obecnější označení *korupce*. Stejně tak české názvy jednotlivých trestných činů jsou vhodnější. Přijetí úplatku, podplacení a nepřímé úplatkářství jsou přesnějším vyjádřením než přijímání úplatku, podplácení a nepřímá korupce. Bohužel se stejnou precizností český zákonodárce nepokračoval při stanovování skutkových podstat a nedošlo tak k jejich zpřesnění. Slovenská úprava neobsahuje společné ustanovení pouze pro úplatkářské trestné činy a nepoužívá formu jednoho paragrafu pro celý jeden trestný čin. Slovenský zákonodárce se snažil v každém jednom paragrafu daného trestného činu vystihnout základní skutkovou podstatu a na to navázal kvalifikovanou skutkovou podstatu daného jednání. Takové rozdělení se nám jeví jako mnohem vhodnější oproti české úpravě jak z důvodu větší přehlednosti, tak vzhledem k jistému psychologickému efektu, který jasným vyjádřením a samostatností každého kriminálního jednání má jistě i svou výchovnou funkci.

Přímé přijetí úplatku dává český zákonodárce do souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu, nebo s podnikáním a ve společném ustanovení pak rozšiřuje pojem úřední osoby i na ty, kteří zastávají pozice v nadnárodních orgánech či organizacích. Namísto toho slovenský zákonodárce dává přijímání úplatku do souvislosti s obstaráváním věcí obecného zájmu, s porušením povinností vyplývajících z povolání, postavení či funkce dané podplácené osoby, s plněním úředních povinností zahraničního veřejného činitele v kontextu nepřiměřených výhod při mezinárodním obchodu, nakonec do souvislosti s výkonem funkce osoby, která plní své úkoly v nadnárodních orgánech či organizacích. Úprava v ČR sice postihuje úplatkářství i v podnikání, ale slovenská úprava je širší a explicitně zasahuje do oblastí, do kterých lze v českých podmínkách zasáhnout jen extenzivním výkladem obecného zájmu, což v trestním právu není vhodné vzhledem k požadavku určitosti norem, zvláště chybí-li definice obecného zájmu. Tím, že slovenský trestní zákon postihuje čtyři různé atributy přímého přijímání úplatku v samostatných paragrafech, může vhodněji pomocí trestních sazeb rozlišovat společenskou závažnost každého z nich, což je dalším pozitivním důsledkem takovéto úpravy.

Definice obstarávání věcí obecného zájmu v trestním zákoníku chybí, slovenský trestní zákon takovou definici má, ale pro české účely by v této podobě nebyla přínosná, jelikož přímo navazuje na širší konstrukci jednotlivých atributů tč přijímání úplatku

rozdělených do více paragrafů.¹³² Naproti tomu pojem úplatek je vystižen shodně v obou legislativách. Česká úprava oproti slovenské neužívá termín veřejný činitel, ale úřední osoba, což odpovídá ukotvení tohoto pojmu v mezinárodních smlouvách, ale tvrzení, že výraz veřejný činitel je relikv z komunistického režimu, jsou lichá, ostatně to je v této práci již doloženo.¹³³

V obou právních úpravách jsou jednotlivá ustanovení tč podplacení zrcadlovým obrazem k ustanovením tč přijetí úplatku. Platí zde tedy stejné argumenty, jaké jsme použili při porovnávání trestních úprav postihujících přímé přijetí úplatku. Velmi podobná je v obou kodexech úprava úplatné intervence tedy nepřímého přijetí úplatku a nepřímého podplacení, dokonce pachatelé hrozí i stejné tresty.

Rozdílné nazírání je na institut účinné lítosti a následný zánik trestnosti činu z tohoto důvodu. V Česku ji litera zákona nepřipouští u žádného úplatkářského trestného činu, kdežto na Slovensku se může vztahovat na některé atributy trestného činu podplacení a na nepřímé podplácení. Dle našeho názoru ale ani jedna z těchto úprav respektive jednotlivé rozdíly nemají zásadní vliv na efektivní boj s korupcí.

Zajímavá je samostatná úprava úplatkářství ve věcech voleb, kterou obsahuje slovenský trestní zákon. Český trestní zákoník takto souhrnně a samostatně volební úplatkářství nepostihuje, kriminalizuje jen některé jeho formy v trestném činu maření přípravy a průběhu voleb a referenda. Je na zvážení českého zákonodárce, zda by samostatná komplexní úprava úplatkářství ve věcech voleb a referenda nebyla vhodnější.¹³⁴

¹³² Srov. ČENTÉŠ, J., BURDA, E. Vývoj právnej úpravy trestných činov korupcie v slovenskom trestnom zákone. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J. Korupce – včera a dnes. Sborník z kolokvia pořádaného Katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity a The European Society for History of Law. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 28–29.

¹³³ Viz podkapitola 2.2 Zákon o úplatkářství z roku 1924.

¹³⁴ Viz podkapitola 6.2.1 Speciální formy úplatkářství.

5.3 Trestněprávní úprava ve Spolkové republice Německo

Trestní zákoník Spolkové republiky Německo (Strafgesetzbuch)¹³⁵ z 15. května 1871 podle aktuálního znění k 1. 1. 2014¹³⁶ je rozdělen na obecnou a zvláštní část, ve které jsou jednotlivé trestné činy popsány a rozvrženy do oddílů podle skupinového objektu, obdobně jako je tomu v českém trestním zákoníku. Ne všechny trestné činy, které postihují korupční jednání a jsou blízké právní úpravě českých úplatkářských trestných činů, jsou upraveny pohromadě na rozdíl od slovenské úpravy, ale jsou zařazeny odlišným systematickým způsobem podle oblastí, do kterých zasahují.

Německé trestné činy, které postihují hlavně korupční jednání, jsou v předkládané práci rozděleny do třech skupin, které odpovídají oddílům, v nichž se nacházejí. Úplatkářství v soukromé sféře je postihováno v oddílu dvacet šest *trestné činy proti hospodářské soutěži* a to v § 299 a § 300 trestního zákoníku Spolkové republiky Německo (dále též „něm. tr. zák.“). Úplatkářství ve veřejném sektoru postihují § 331 až § 335 oddílu třicátého nazvaného *trestné činy v úřadu*. A v třetí skupině jsou trestné činy v souvislosti s voliči a v souvislosti s poslanci v § 108b a § 108e v oddílu čtyři *trestné činy proti ústavním orgánům, jakož i při volbách a hlasováních*.

V názvech některých trestných činů souvisejících s úplatkářstvím se sice vyskytuje pojem, který překládáme jako „úplatek“, ale v jednotlivých skutkových podstatách se používá v německém trestním zákoníku pojem „vorteil“, který znamená prospěch, či výhoda.

5.3.1 Úplatkářství v soukromém sektoru

Úplatkářství v soukromé sféře je v německém trestním zákoníku ukotveno v § 299 a § 300. Objektem je zájem na řádném obchodním styku. Trestá se jen přímé

¹³⁵ Aktuální znění originálního textu trestního zákoníku Spolkové republiky Německo, [cit. 1. 4. 2015]. Dostupné na adrese: <http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt>

¹³⁶ Trestní zákoník Spolkové republiky Německo na Beck-online.cz, [cit. 1. 4. 2015]. Dostupný na adrese: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4by&tocid=nnptembrgrpxe4by>

úplatkářství a to jak aktivní, tak i pasivní.

První ze zmíněných paragrafů upravuje základní skutkové podstaty trestného činu nazvaného *úplatkářství a podplácení v obchodním styku*. Je rozdělen do třech odstavců. Pachatelem podle prvního odstavce může být jen zaměstnanec nebo zmocněnec obchodního podniku, který žádá, nechá si slíbit nebo přijme pro sebe či pro jiného protiplnění a na oplátku za to poskytne v hospodářské soutěži nekalým způsobem jinému výhodu. Jedná se o zvýhodnění při odběru zboží nebo obchodního plnění. Za takovéto pasivní úplatkářství lze uložit až tři roky vězení. U jednání v dalším odstavci může být pachatelem kdokoli, kdo v obchodním styku při soutěži nabídne, poskytne nebo slíbí zaměstnanci nebo zmocněnci obchodního podniku prospěch ať už pro sebe nebo pro jiného za to, že dojde nekalým způsobem ke zvýhodnění (pachatele či jiného) při hospodářské soutěži. Jde tedy o aktivní úplatkářství, které se trestá stejně jako zrcadlové jednání popsané v odstavci prvním. Třetí odstavec pak rozšiřuje dosah těchto úplatkářství a podplácení v obchodním styku, stane-li se tak při hospodářské soutěži v jiném státě.

Kvalifikovaná skutková podstata výše zmíněných jednání je upravena v § 300 něm. tr. zák. Vztahuje se na případy, ve kterých se jedná o prospěch velkého rozsahu nebo je pachatel členem organizované skupiny pokračující v těchto trestních jednáních.

5.3.2 Úplatkářství ve veřejném sektoru

Významná skupina úplatkářských trestných činů je upravena v třicátém oddílu *trestné činy v úřadu*. Jedná se o osm paragrafů konkrétně § 331–338 něm. tr. zák.¹³⁷ Základní formy aktivního a pasivního úplatkářství jsou postihovány v § 331–334 něm. tr. zák., v § 335 jsou uvedeny kvalifikované skutkové podstaty pasivních úplatkářských trestných činů veřejných osob. Zbylé paragrafy lze označit za výkladové.

Pasivní úplatkářství veřejných osob je upraveno v § 331 něm. tr. zák.

¹³⁷ Trestní zákoník Spolkové republiky Německo na Beck-online.cz, [cit. 1. 4. 2015]. Dostupný na adrese: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4by&tocid=nnptembrgrpxe4by>

pod názvem *přijetí prospěchu*. Kriminalizuje v prvním odstavci úřední osobu nebo osobu, která je zvláště povinná veřejnou službou, jestliže za úřední úkon žádá, nechá si slíbit nebo přijme prospěch. Trestem může být odnětí svobody v délce trvání až tři roky. Druhý odstavec postihuje soudce nebo smírčího soudce za obdobné jednání jen s tím rozdílem, že zde hrozí trest až pět let vězení. Dochází tak k rozdělení osob na dvě skupiny podle důležitosti zastávané funkce, což lze vyvodit podle rozdílných trestních sazeb, které pachatelům hrozí. Nutno podotknout, že diferenciaci ve skupinách osob zůstává zachována i v následujících trestných činech. Poslední odstavec pak stanovuje specifické podmínky (pachatel o prospěch nežádá, neprodleně oznámí daný stav, nebo úřad předem schválí prospěch), za kterých by skutek nebyl trestným činem. Ani k těmto podmínkám nelze přistoupit, byl-li podplácenou osobou soudce.

Trestný čin s názvem *úplatkářství* postihuje opět pasivní úplatkářství veřejných osob, zde se ale jedná o společensky škodlivější čin. První odstavec kriminalizuje úřední osobu nebo osobu, která je zvláště povinná veřejnou službou, pokud žádá, nechá si slíbit nebo přijme prospěch na oplátku za provedení úředního úkonu. Jde tedy o stejné jednání jako v předchozím trestném činu. Stejně tak druhý odstavec postihuje soudce či smírčího soudce za totéž jednání. Rozdíl je v následku úředního (soudcovského) úkonu. Aby došlo k naplnění skutkové podstaty, musí jeho provedením dojít k porušení služební povinnosti. Trest v případě úředních osob je stejný, jako u těch přijetí prospěchu, jde-li o méně závažné případy, jinak pachateli hrozí trest od šesti měsíců do pěti let vězení. U soudců a smírčích soudců hrozí sankce odnětí svobody od jednoho do deseti let, v méně závažných případech pachateli hrozí odnětí svobody od šesti měsíců do pěti let.

Trestný čin *poskytnutí prospěchu* § 333 něm. tr zák. se vypořádává s aktivním úplatkářstvím a pachatelem na rozdíl od výše zmíněných činů může být kdokoliv. Dle prvního odstavce je pachatelem osoba, která nabídne, slíbí nebo poskytne prospěch úřední osobě, či osobě, která je zvláště povinná veřejnou službou, nebo i vojáku Bundeswehru, jestliže tito na oplátku provedou úřední úkon. Za to jim hrozí až tři roky vězení. Ve druhém odstavci je pachatelem každý, kdo tak činí vůči soudci nebo smírčímu soudci. Trest je zde vyšší, činí až pět let odnětí svobody. Poslední odstavec uvádí, že se nejedná o trestný čin, pokud prospěch schválí úřad předem, či po oznámení

učiněném příjemcem. Takto opět nelze postupovat v případě soudce či smírčího soudce.

Poslední samostatný úplatkářský trestný čin ve veřejném sektoru je upraven v § 334 *podplácení*. Jedná se o aktivní úplatkářství. Postihuje obdobné jednání vůči stejným skupinám osob, jako tč poskytnutí prospěchu s jediným rozdílem, že provedením úředního úkonu dojde k porušení úřední (soudcovské) povinnosti. Pachatele, který tak činí vůči úřední osobě, tj. osobě, která je zvláště povinná veřejnou službou, či vojáku Bundeswehru, lze potrestat odnětím svobody od tří měsíců do pěti let. Jedná-li se o méně závažné porušení povinnosti, trest je nižší a to až dvě léta vězení. Koná-li pachatel vůči soudci či smírčímu soudci, hrozí mu až pět let odnětí svobody.

§ 335 něm. tr. zák. *zvláště těžké případy úplatkářství a podplácení* postihuje vyššími tresty veřejné osoby za zvláště těžké případy pasivního úplatkářství (§ 332 a § 334 něm. tr. zák.), čímž zdůrazňuje jejich vyšší společenskou škodlivost.

Ustanovení § 336 něm. tr. zák. uvádí, že opomenutí úředního úkonu má stejné trestněprávní následky jako jeho provedení. Odměna smírčího soudce v § 337 něm. tr. zák. je prospěchem, tedy znakem úplatkářského trestného činu, pouze tehdy, jestliže je ujednaná jednou ze stran sporu za zády strany druhé. § 338 stanovuje, že ve zvláštních případech lze použít u pasivních úplatkářských trestných činů trest „rozšířeného propadnutí“ tedy propadnutí věci, získané trestnou činností nebo nabyté za takovou činnost.

5.3.3 Úplatkářství v souvislosti s voliči a v souvislosti s poslanci

Speciální postih úplatkářství ve věcech voleb či hlasování je upraven ve čtvrtém oddíle *trestné činy proti ústavním orgánům, jakož i při volbách a hlasováních*, konkrétně v § 108b a § 108e něm. tr. zák.¹³⁸

Aktivní i pasivní úplatkářství v souvislosti s voliči je upraveno v § 108b *podplácení voličů*. V prvním odstavci je pachatelem každý, kdo nabídne, slíbí či

¹³⁸ Trestní zákoník Spolkové republiky Německo na Beck-online.cz, [cit. 1. 4. 2015]. Dostupný na adrese: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4by&tocid=nnptembrgrpxe4by>

poskytne dar nebo jinou výhodu voliči, který na oplátku bude volit způsobem, jaký pachatel zamýšlí, nebo nebude nevolit vůbec. Pachatelem podle druhého odstavce je volič, který nevolí, nebo volí určitým způsobem a za to žádá, přijme nebo si nechá slíbit dar či jinou výhodu. Tresty jsou stejné, pachatelům hrozí až pět let vězení.

Úplatkářství v souvislosti s poslanci upravuje § 108e *podplácení poslanců*. Pachatelem může být každá osoba, která usiluje o koupení hlasu, nebo naopak jeho prodání za účelem hlasování či volby v evropském parlamentu, v zastupitelském sboru Spolku, země, obce nebo svazu obcí. Za takové jednání pak hrozí až pět let vězení. Druhý odstavec uvádí, že pachatel může být potrestán vedle odnětí svobody i odnětím způsobilosti zastávat veřejnou funkci, odnětí práva volit či hlasovat ve veřejných věcech.

5.4 Komparace německé a české trestněprávní úpravy úplatkářství

Podrobný rozbor a popis výše uvedené hmotněprávní úpravy úplatkářství slouží k zevrubnému porovnání německé a české právní úpravy. Německý trestní zákoník postihuje jednání s korupčním prvkem ve zvláštní části na více místech stejně jako česká právní úprava. Jádro české trestněprávní úpravy vypořádávající se s korupcí, tedy úplatkářství, je postihováno v hlavě desáté *trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*. Obdobnou systematiku spatřujeme v německém zákoníku, kde je jádro korupčního jednání postihováno v oddílu třicátém *trestné činy v úřadu*. Pro úplnost zmiňme, že u německého trestního zákoníku oproti české úpravě nedochází k dalšímu vnitřnímu dělení trestných činů do skupin podle blízkosti objektu.

Zásadní rozdíl je v úpravě postihu jádra korupčního jednání v soukromé sféře, tedy v postihu úplatkářství v soukromé sféře. V českém trestním zákoníku je upraven v rámci úplatkářství ve veřejném sektoru, kdežto v německém trestním zákoníku je upraven samostatně ve dvacátém šestém oddíle *trestné činy proti hospodářské soutěži*, což považujeme za nejlepší možné řešení. Při porovnání s německou legislativou nám připadá, že český zákonodárce oproti svému německému kolegovi nevykročil správnou cestou, jelikož česká úprava je nejen méně přehledná, ale i nedostatečně určitá, což v konečném důsledku nesvědčí právní jistotě. Snáze tak může vznikat spor, co je úplatkářský trestný čin v soukromém sektoru a co již není.

Dalším podstatným rozdílem je úprava úplatkářství ve veřejném sektoru. Německý zákoník obsahuje trestné činy přijetí prospěchu a poskytnutí prospěchu a trestné činy úplatkářství a podplácení, které jsou k sobě navzájem zrcadlově převrácené. Český zákonodárce vystihuje obdobné jednání v trestném činu přijetí úplatku a podplácení, opět ale česká norma vykazuje vyšší míru neurčitosti na úkor právní jistoty, ovšem ne tak zásadní jako je tomu v soukromé sféře. Kdyby do budoucna český zákonodárce přijal definici pojmu „obecný zájem“, která by stanovovala jasné limity tohoto termínu, byla by vyřešena neurčitost hraničící s vágností pojmu obecný zájem.

Zajímavý je i přístup německého zákonodárce k veřejným osobám. Česká legislativa nedělá rozdíly mezi jednotlivými úředními osobami, kdežto německý zákoník je odlišuje podle důležitosti zastávané funkce a vytváří dvě skupiny, na které je názíráno odlišně. Přísněji je postihováno aktivní i pasivní úplatkářství v souvislosti se soudci a smírčími soudci. Zastáváme obdobný názor jako někteří jiní autoři,¹³⁹ že do budoucna by obdobná diferenciacie úředních osob podle zastávaných pozic byla přínosem i pro českou právní úpravu.

Německý trestní zákoník obsahuje samostatný trestný čin podplácení voličů, u nás je obdobná úprava zahrnuta do trestného činu maření přípravy a průběhu voleb a referenda, což nečiní úpravu tak přehlednou. Trestný čin podplácení poslanců, který obsahuje německá úprava, není obsažen ani v české, ani ve slovenské legislativě. Kriminalizuje se jím úplatkářství při volbě a hlasování v evropském, spolkovém a zemském parlamentu, obecním zastupitelstvu nebo sdružení obcí. Vystává otázka, zda by nebylo vhodné přijmout obdobné legislativní ukotvení úplatkářství i v Česku.¹⁴⁰

¹³⁹ Srov. MUSIL, J. Zahraniční trestněprávní úpravy potírání korupce. *Trestní právo*. 2003, č. 1, s. 3.

¹⁴⁰ Viz podkapitola 6.2.1 Speciální formy úplatkářství.

6. Právní úprava úplatkářství *de lege ferenda*

Trestní právo nastupuje jako *ultima ratio* (poslední opatření), nelze-li daný nešvar ve společnosti řešit mírnějším postihem, čemuž odpovídá zásada subsidiarity trestní represe. Je nutné, aby hmotněprávní normy byly jasné a určité, aby mohl mít adresát dobrou představu, kde je jeho jednání nejen za hranou společenské slušnosti a etiky, ale kde je již jedinou možností právě aplikace norem trestního práva. Bývá obvyklé, že s přijímáním hmotněprávního kodexu se přijímá i procesní předpis, u nás zákonodárce přijal s účinností od 1. ledna 2010 nový trestní zákoník, ale na nový trestní řád čekáme.

6.1 Postih úplatkářských trestných činů v praxi

Než začneme uvažovat o právním postihu úplatkářství do budoucna, považujeme za vhodné zmínit, nakolik jsou úplatkářské trestné činy postihovány v praxi. Vždy je dobré alespoň rámcově znát počty osob, na které právní normy, jež se mají měnit, dopadají.

Úřad vlády České republiky si nechal u společnosti Transparency International zpracovat analýzy soudních rozhodnutí ve věcech úplatkářských trestných činů.¹⁴¹ První analýza se zabývá judikaturou ve věcech úplatkářství v letech 2007 až 2009 a druhá mapuje stejnou oblast od ledna 2010 do dubna 2012 (po nabytí účinnosti nového trestního zákoníku).

V letech 2007 až 2009 bylo vydáno kolem dvě stě třiceti pravomocných rozhodnutí ve věcech úplatkářských trestných činů, osmdesát procent rozhodnutí bylo vydáno v první instanci. U téměř dvaceti procent rozhodovaných věcí v první instanci nebyli shledáni obvinění vinnými. Za trestný čin přijímání úplatku bylo obžalováno

¹⁴¹ Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2007 až 2009 ve věcech úplatkářských trestných činů a Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů, [cit. 2. 3. 2015]. Dostupné na adresách:

<http://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech/>

<http://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-vecech/>

osmdesát devět osob, z toho bylo u dvaceti osmi procent rozhodnuto o zproštění.¹⁴² Pro trestný čin podplácení bylo obžalováno sto třicet šest osob, z nichž u třinácti procent bylo rozhodnuto o zproštění. Pro trestný čin nepřímé úplatkářství byli stíháni čtyři lidé. Pro úplnost uvádíme, že speciální institut účinné lítosti u úplatkářských trestných činů byl v měřeném období v soudních rozhodnutích zvažován u jednoho případu. Ve druhé analýze z období 2010 až 2012 bylo vydáno dvě stě čtyřicet sedm pravomocných rozhodnutí ve věcech úplatkářských trestných činů. Soudy prvního stupně vyslovily vinu u sto devadesáti šesti obviněných a dvacet tři obviněných bylo shledáno nevinných. Dvě stě sedmnáct případů bylo poskytnuto k bližší analýze. Z trestného činu přijetí úplatku (či přijímání úplatku) bylo obviněno celkem čtyřicet tři osob, deset z nich bylo zproštěno. U trestného činu podplácení (či podplácení) bylo sto šedesát pět lidí obžalováno a čtrnáct z nich bylo obžaloby zproštěno. Za trestný čin nepřímé úplatkářství bylo devět lidí obžalováno a jeden byl zproštěn.

Z analýz vytvořených Transparency International vyplývá, že trestný čin nepřímého úplatkářství, tedy obchodování s vlivem, není v praxi příliš častý. Naopak nejčastěji je postihován trestný čin podplácení a to téměř v osmdesáti případech ročně.

6.2 Návrhy legislativních změn

Podrobný rozbor jednotlivých skutkových podstat úplatkářských trestných činů a termínů, které se s nimi pojí, stejně jako popis jednotlivých úprav úplatkářství v Německu a na Slovensku a následná komparace s českou legislativou nám daly podklady pro návrh změn do budoucna. Snahou je zpřesnění znaků úplatkářství a stanovení jasných mezí trestního práva pro jádro korupčního jednání.

6.2.1 Speciální formy úplatkářství

Jedním z návrhů je osamostatnění postihu úplatkářství v soukromé sféře, jednalo by se o samostatné trestné činy. Inspiraci spatřujeme v německém trestním zákoníku.¹⁴³ Tak by došlo i k osamostatnění postihu úplatkářství ve veřejném prostoru, což by vedlo

¹⁴² Hovoří-li se v textu o zproštění má se na mysli i částečné zproštění.

¹⁴³ Viz podkapitola 5.3.1 Úplatkářství v soukromém sektoru.

k větší přehlednosti normy. Dále by bylo vhodné zpřesnit znaky soukromého úplatkářství, jelikož dnes používanou terminologii „souvislost s podnikáním“ považujeme i s ohledem na zahraniční úpravu za málo určitou. Naopak německá úprava jasně stanovuje jednání, které je již trestné. Zpřehlednění právní normy není drobností vzhledem k fatálním důsledkům sankcí, kterými trestní právo disponuje.

Další návrh z pohledu úplatkářství směřuje do oblasti volebního práva a hlasovacího práva v referendu. Volební podplácení obsahuje trestní zákoník v trestném činu maření přípravy a průběhu voleb a referenda.¹⁴⁴ Jedná se o postih aktivního úplatkářství, pasivní postihováno není, což by se do budoucna mělo změnit. Podnětem nám může být slovenský trestní zákon, který úplatkářství ve věcech voleb kompletně postihuje.¹⁴⁵ Speciální samostatná úprava tč úplatkářství ve věcech voleb a referenda by například mohla doplňovat současné úplatkářské trestné činy.

Poslední speciální forma úplatkářství, kterou považujeme za hodnou následování, je obsažena v německém trestním zákoníku.¹⁴⁶ Jedná se v něm o postih aktivního i pasivního úplatkářství při hlasování či volbě v evropském parlamentu, národním parlamentu, nebo zastupitelstvu územního samosprávného celku. V českých podmínkách se na poslance a senátory při hlasování v příslušné komoře parlamentu vztahuje imunita, ale na členy zastupitelstev obcí a vyšších územně samosprávných celků nikoliv. Obdobná úprava ve vztahu k voleným zastupitelům se u nás nevyskytuje, ale jednání, které upravuje německý trestní zákoník, se u nás obvykle subsumuje pod obstarávání věcí obecného zájmu. Přesto bychom považovali za vhodné, kdyby se explicitně zakotvilo obdobné legislativní vymezení, neboť jak je známo, uvádí-li zákon něco výslovně, má to i výchovnou funkci.

6.2.2 Obecný zájem

Klíčovými pojmy úplatkářství jsou úplatek, úřední osoba a obecný zájem. První dva mají legální definici, třetí vyložil soud. Vystává otázka, zda by neměl zákonodárce

¹⁴⁴ Viz podkapitola 3.2.7 Maření přípravy a průběhu voleb a referenda.

¹⁴⁵ Viz podkapitola 5.1.4 Volební korupce.

¹⁴⁶ Viz 5.3.3 Úplatkářství v souvislosti s voliči a v souvislosti s poslanci.

definovat i třetí pojem.

Z nálezu Ústavního soudu plyne, že legální definice pojmu obstarávání věcí obecného zájmu by přispěla k právní jistotě, ale na druhé straně by mohlo dojít k zúžení daného pojmu, jež by nedopadal na všechny případy, a tím by nemusely být postiženy všechny formy úplatkářství. Proto je na soudech, aby interpretovaly a aplikovaly tento pojem na konkrétní případy.¹⁴⁷ Dle analýzy Transparency International soudy většinou neodůvodňují, proč je daná situace obstaráváním věcí obecného zájmu, k tomu přistupují jen v případech, kdy je to méně zřejmé, nebo když chtějí zdůraznit trestnost pachatele.¹⁴⁸ I někteří autoři uvádějí,¹⁴⁹ že v případech, kdy není úplatek v souvislosti s rozhodovací činností orgánů veřejné moci, dochází k nejednoznačnému výkladu tohoto pojmu.

Obecný zájem se pokusil legálně vymezit slovenský zákonodárce,¹⁵⁰ ale k jasnějšímu výkladu pojmu to nevedlo. Dle naší představy by měl obecný zájem obsahovat jak kvantitativní část zaměřenou na zainteresovanost většího počtu osob, tak kvalitativní část, tedy důležitou hodnotu, která má být jednáním dotčena.¹⁵¹ A dále je vhodné stanovit poměr mezi nimi a určit, zda k naplnění znaku obecný zájem postačí splnění byť i jen jedné z výše popsaných částí, což bychom považovali za vhodné.

Nejschůdnější by bylo uvést definici obstarávání věcí obecného zájmu v § 334 odst. 3 tr. zák., který ji v současnosti upravuje do té míry, že ji rozšiřuje o obchodní vztahy, o které by měl být daný termín zúžen, neboť se jedná o duplicitní

¹⁴⁷ Nález Ústavního soudu ČR ze 14. října 1998, sp. zn. Pl. ÚS 6/98, publikován pod č. 282/1998 Sb.

¹⁴⁸ Viz Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2007 až 2009 ve věcech úplatkářských trestných činů a činů, [cit. 2. 3. 2015]. Dostupná na adrese:

<http://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech/>

¹⁴⁹ Např. GRIVNA, T. Srovnání trestního postihu korupce ve vybraných státech. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2006, č. 3, s. 14.

¹⁵⁰ Viz podkapitola 5.1.1 Přijímání úplatku

¹⁵¹ Viz podkapitola 4.2 Obstarávání věcí obecného zájmu.

úpravu,¹⁵² což ostatně připouštějí i někteří autoři.¹⁵³

Výše uvedené návrhy sice vedou ke zpřesnění a zpřehlednění úpravy jednotlivých úplatkářských trestných činů, ale přesto zde může být v některých případech sporné stanovení spodní hranice trestnosti činu. Kdyby k úplatkářským trestným činům existovaly úplatkářské správní delikty, byl by problém vyřešen a aplikace zásady subsidiarity trestní represe, a tedy určení, ve kterém případě jde o trestný čin a ve kterém nikoliv, by v praxi nečinil žádný problém.¹⁵⁴

6.2.3 Agent provokatér

Trestní politika státu využívá různých nástrojů, které mají vést k účinnému odhalování nezákonné činnosti. Kromě tradičních důkazních prostředků jako je výpověď svědka či věcné důkazy, se v souvislosti s úplatkářstvím nejčastěji hovoří o využívání specifických institutů jako utajený svědek, spolupracující obviněný, odposlech a záznam telekomunikačního provozu a použití operativně pátracích prostředků (předstíraný převod, sledování osob a věcí a použití agenta).

Úřad vlády České republiky si nechal zpracovat analýzu soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů, která uvádí, nakolik jsou využívány právě specifické nástroje, které mají vést k efektivnějšímu odhalování úplatkářských trestných činů. Z analýzy vyplynulo, že institut utajeného svědka a spolupracujícího obviněného nebyl ve sledovaném období ani v jediném případě aplikován, stejně jako nedošlo k použití agenta. Naopak hojně jsou využívány

¹⁵² Viz podkapitola 4.4 Podnikání.

¹⁵³ Viz JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 458.

¹⁵⁴ Viz PELC, V. Skutkové podstaty úplatkářských trestných činů a základní zásady trestního práva. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Korupce – včera a dnes. Sborník z kolokvia pořádaného Katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity a The European Society for History of Law*. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2013, s. 113.

odposlechy a záznamy telekomunikačního provozu a sledování osob a věcí.¹⁵⁵ Vzhledem k tomu, že v praxi nedochází k využívání některých specifických nástrojů v boji proti úplatkářství tak, jak se očekávalo, stále se objevují návrhy na zavedení agenta provokatéra do českého právního řádu.

Většina návrhů zabývajících se danou problematikou chápe jednání agenta provokatéra jako aktivní jednání, jejímž účelem je spáchání trestné činnosti druhou osobou (osobou provokovanou). O provokaci mluvíme v případě, že je v druhé osobě vzbuzeno rozhodnutí spáchat trestný čin, což staví osobu agenta provokatéra do pozice návodce. Vystává tak otázka, zda je vůbec možné tento institut zavést do našeho právního řádu. Ústavní soud opětovně došel k shodnému stanovisku s Evropským soudem pro lidská práva, že nástroje orgánů činných v trestním řízení smějí být užity jen v mezích zákona. Nelze jimi vyvolat trestnou činnost nebo k ní pachatele podněcovat.¹⁵⁶ Ve světle judikatury je tak policejní agent provokatér nepřipustný, avšak použití institutu agenta provokatéra jako soukromé osoby tomu nebrání. Zde se ovšem přikláníme k názoru, že ani soukromému agentovi provokatérovi by neměl stát vytvářet pozitivní podmínky pro jeho existenci, jelikož je to s principy demokratického právního státu jen obtížně slučitelné.¹⁵⁷

Neustálé volání po legislativním ukotvení agenta provokatéra je jistě motivováno snahou po efektivnějším boji s korupcí, avšak dle našeho názoru by nebylo vhodné přijímat jakoukoliv modifikaci agenta provokatéra. Za účelnější bychom považovali, kdyby se společenská diskuze zaměřila spíše na zkvalitnění a doplnění hmotněprávní úpravy úplatkářských trestných činů, která by v konečném důsledku mohla vést i k předcházení úplatkářství, protože uvádí-li zákon něco výslovně, má to i výchovnou funkci.

¹⁵⁵ Analýza soudních rozhodnutí vydaných v letech 2010 až 2012 ve věcech úplatkářských trestných činů, [cit. 2. 3. 2015]. Dostupná na adrese:

<http://www.transparency.cz/analiza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-vecech/>

¹⁵⁶ Viz. Nález Ústavního soudu ČR ze 25. června 2003, sp. zn. II. ÚS 710/01, publikován pod č. 100/2003 Sb. nálezů a usnesení ÚS.

¹⁵⁷ Srov. NEJEDLÝ, J. Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu. *Trestněprávní revue*. 2010, č. 6, s. 180–181.

7. Závěr

Existence korupce či úplatkářství je neodmyslitelně spjata s existencí lidstva samotného, přetrvala různé státní útvary, různé kultury a nejspíše nás bude provázet až do skonání světa. Navíc úplatkářství jako negativní fenomén současnosti je nejen téma velmi závažné, ale i aktuální, jak dokazuje celospolečenská diskuze.

V úvodu práce jsme vyjasnili vztah mezi pojmy korupce a úplatkářství. V trestním právu tyto pojmy nevnímáme jako synonyma. Korupce má širší význam než úplatkářství, jelikož jej nejen pojímá, ale i přesahuje. Předkládaná práce pojednává o úplatkářských trestných činech, které tvoří z pohledu trestního práva jádro postihu korupce na našem území. Český zákonodárce sem řadí trestné činy přijetí úplatku, podplacení a nepřímé úplatkářství.

Nejprve jsme zmapovali vývoj právní úpravy úplatkářství na našem území od roku 1852 až do současnosti. Také jsme jasně dokázali, že pojem veřejný činitel, dříve užívaný v souvislosti s úplatkářstvím, poprvé obsahoval a definoval zákon o úplatkářství z roku 1924, čímž jsme popřeli tvrzení některých, že se jednalo o pojem z období komunistického režimu. Pro úpravu jádra korupčního jednání, tak jak jej vnímáme dnes, je zásadní trestní kodex z roku 1950. Přinesl nové materiálně-formální pojetí trestného činu, v jehož důsledku došlo ke změně jednotlivých skutkových podstat úplatkářských trestných činů a poprvé se právě v tomto trestním zákoníku začal používat pojem obecný zájem, který je klíčový pro úplatkářství. Naopak současný trestní zákoník z roku 2009 sice opustil materiálně-formální pojetí trestného činu a přijal formální pojetí, avšak s materiálním korektivem, jak o ní hovoří nauka, jelikož byla do zákona přijata také zásada subsidiarity trestní represe. S opětovným zavedením formálního pojetí trestného činu, které s sebou má nést vyšší míru právní jistoty, se zároveň očekávalo, že dojde k přesnějšímu vymezení jednotlivých skutkových podstat trestných činů, k čemuž u úplatkářství nedošlo, jak jsme na různých místech v textu poukazovali.

Snažili jsme se především zevrubně popsat z pohledu adresáta normy současnou právní úpravu úplatkářských trestných činů, která postihuje ve třech paragrafech přímé

úplatkářství aktivní (tč podplacení) i pasivní (tč přijetí úplatku), stejně jako úplatkářství nepřímé také aktivní i pasivní (tč nepřímé úplatkářství). Navíc aktivní úplatkářství není postihováno jen ve veřejném sektoru, ale i v soukromé sféře (v souvislosti s podnikáním). Takovéto zákonné uspořádání se nám nejeví jako nejlepší možné, jelikož může být pro adresáta normy značně nepřehledné a bylo by žádoucí se do budoucna zamyslet nad vhodnějším uspořádáním. Dále jsme popsali ostatní trestné činy, které nejsou trestněprávním jádrem postihu korupce, ale které také obsahují ve svých skutkových podstatách korupční jednání.

Zvláštní důraz jsme kladli na klíčové pojmy úplatkářství jako úplatek, obecný zájem, úřední osoba a podnikání. Největší pozornost jsme věnovali pojmu obecný zájem. Protože není legálně definován, je vymezen jen judikaturou a naukou, což může v některých případech činit problém hlavně adresátovi normy. Například nemusí být každému zcela jasný vztah mezi pojmy obecný a veřejný zájem. V trestním právu totiž nejde o synonyma, jak by se mohlo zdát. Opakem obecného zájmu je zájem individuální, kdežto opakem veřejného zájmu je zájem soukromý a rozhodně ne všechny soukromé zájmy jsou zároveň zájmy individuálními. Z čehož nám plyne závěr, že obecný zájem je širší pojem, který v sobě absorbuje veřejný zájem a současně některé zájmy soukromé. Při aplikaci obecného zájmu na konkrétní situaci pak adresát normy nemusí vůbec tušit, že i daný soukromý zájem může být zájmem obecným. Jasná legální definice, která by určila meze obecného zájmu, by daný problém vyřešila. Případná definice obecného zájmu by měla obsahovat jak kvantitativní část zaměřenou na zainteresovanost většího počtu osob, tak kvalitativní část, tedy důležitou hodnotu, která má být jednáním dotčena. K naplnění znaku obecného zájmu by dle našeho názoru postačovalo splnění byť i jen jedné z výše popsaných částí. Účelem je posílení právní jistoty adresáta normy, zda je jeho konání v souladu s právem.

V další části předkládané práce jsme se zabývali legislativním ukotvením úplatkářství na Slovensku a ve Spolkové republice Německo. Slovenskou a německou legislativu jsme si vybrali nikoli pro blízkost států co do jejich vzdálenosti, ale pro blízkost právních systémů, společenského zřízení a kultury obecně. Následně jsme provedli komparaci obou úprav s českou úpravou úplatkářství.

Výše uvedený rozbor současné právní úpravy úplatkářství a komparace se zahraniční úpravou nám poskytly kvalitní podklad, na jehož základě jsme vytvořili návrh právní úpravy úplatkářství *de lege ferenda* (z hlediska zákonné úpravy, která by měla být přijata). Cílem bylo zpřesnění znaků úplatkářství a stanovení jasných mezí trestního práva pro jádro korupčního jednání a celkové zpřehlednění právní úpravy úplatkářství v trestním zákoníku. Navíc jsme v předkládané práci často poukazovali na nedostatečnou určitost skutkových podstat trestných činů úplatkářství. Za nejpřínosnější bychom považovali, kdyby došlo k vyčlenění některých jednání ze současných úplatkářských trestných činů a tedy k osamostatnění trestního postihu úplatkářství nejen v soukromé sféře, ale i v oblasti volebního a hlasovacího práva a ve věcech hlasování volených zastupitelů. Vede nás k tomu myšlenka, že uvádí-li zákon něco výslovně, má to i výchovnou funkci. Dále je dle našeho názoru zcela nezbytné legálně definovat pojem obecný zájem. Navíc musíme konstatovat, že k úplatkářským trestným činům stále neexistují správní delikty, které by na ně navazovaly.

Komplexní úprava úplatkářských trestných činů, by jistě vedla k naplnění požadavku *nullum crimen sine lege certa* (požadavek určitosti trestněprávní normy) a nedocházelo by tak k pochybnostem, zda se jedná o trestný čin, či nikoliv. Důsledkem by bylo jasné stanovení hranice trestní odpovědnosti.

Nesnažili jsme se jen o zevrubnou analýzu úplatkářských trestných činů jdoucí i do minulosti a její následné porovnání se zahraničními úpravami, ale především jsme chtěli poukázat na řadu nedostatků v současné legislativě a navrhnout případné změny, které by měly být impulzem pro hlubší společenskou diskuzi, jež by nakonec vyústila ke změně stávající legislativy.

Seznam zkratek

něm. tr. zák.	trestní zákoník Spolkové republiky Německo, (Strafgesetzbuch)
ř. z.	říšský zákoník
Sb. m. s.	Sbírka mezinárodních smluv
Sb. rozh. tr.	Sbírka rozhodnutí československých soudů – část trestní (1949–1959) Sbírka rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR – část trestní (1960–1969) Sbírka soudních rozhodnutí – část trestní (1970) Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek – část trestní (1971 – dodnes)
slov. tr. zák.	zákon č. 300/2005 Z.z., slovenský trestní zákon
sp. zn.	spisová značka
topo	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnost a právnických osob a řízení proti nim
tč	trestný čin
tr. zák.	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Seznam použité literatury a pramenů

Literatura

- BALOUN, V. K ekonomickým příčinám korupce: popis jevu a definice. *Kriminalistika*, 1999. č. 4.
- ČENTĚŠ, J., BURDA, E. Vývoj právnej úpravy trestných činov korupcie v slovenskom trestnom zákone. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J. Korupce – včera a dnes. Sborník z kolokvia pořádaného Katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity a The European Society for History of Law. 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2013.
- ČERNÁ, S., PLÍVA, S., a kol. *Podnikatel a jeho právní vztahy*. 1. vydání. Praha: Univerzita Karlova. Právnická fakulta, 2013.
- DAVID, V., NETT, A. *Korupce v právu mezinárodním, evropském a českém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007.
- DVOŘÁČEK, J. *Masarykův slovník naučný: lidová encyklopedie všeobecných vědomostí*. Díl 1. Praha: Československý kompas, 1925.
- FENYK, J., HÁJEK R., STRÍŽ I., POLÁK, I. *Trestní zákoník a trestní řád: průvodce trestněprávními předpisy a judikaturou*. Praha: Linde, 2010.
- GŘIVNA, T. Trestní postih korupce v soukromé sféře. *Trestněprávní revue*. 2005. č. 7.
- GŘIVNA, T. Srovnání trestního postihu korupce ve vybraných státech. *Acta Universitatis Carolinae. Iuridica*. 2006. č. 3
- HENDRYCH, D. a kol. *Správní právo. Obecná část*. 8. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.
- CHMELÍK, J. a kol. *Pozornost, úplatek a korupce*. 1. vydání. Praha: Linde, 2003.
- IVOR, J. a kol. *Trestné právo hmotné osobitá časť 2*. 1. vydání. Bratislava: Iura edition, 2006.
- JELÍNEK, J. (ed.) *O novém trestním zákoníku. Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny*. 1. vydání. Praha: Leges, 2009.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část*. 1. vydání. Praha: Linde, 2005.

- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné. Obecná část. Zvláštní část.* 4. vydání. Praha: Leges, 2014.
- JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou.* 5. vydání. Praha: Leges, 2014.
- JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob. Komentář s judikaturou.* 2. vydání. Praha: Leges, 2013.
- KALLAB, J. *Trestní právo hmotné platné v zemi české a moravskoslezské: (část obecná i zvláštní).* 1. vydání. Praha: Melantrich, 1935.
- KINCL, J. *Dicta et regulae iuris, aneb, právnické mudrosloví latinské.* 1. vydání. Praha: Karolinum, 1990.
- KUČERA, P., RICHTER, M. Korupce ve fotbale z hlediska obecného zájmu. *Trestní právo*, 2004, č. 11.
- KUKLÍK, J. a kol. *Vývoj československého práva 1945–1989.* 1. vydání. Praha: Linde, 2009.
- MALÝ, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945.* 4. vydání. Praha: Leges, 2010.
- MÍŘIČKA, A. *Trestní právo hmotné: část obecná i zvláštní.* 1. vydání. Praha: Spolek československých právníků Všehrd, 1934.
- MUSIL, J. Zahraniční trestněprávní úpravy potírání korupce. *Trestní právo.* 2003. č. 1.
- NEJEDLÝ, J. Proč je třeba odmítnout zavedení institutu agenta provokatéra do českého právního řádu. *Trestněprávní revue.* 2010. č. 6.
- NĚMEC, B. *Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému.* Díl 3. Svazek 2, (Konkurs – Majo). Fotoreprint. Praha: Paseka, 2001.
- NĚMEC, B. *Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému.* Díl 6. Svazek 2, (Si – Už) Fotoreprint. Praha: Argo, 2003.
- NOVOTNÝ, O., VOKOUN, R., ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část.* 6. vydání, Praha: Wolters Kluwer, 2010.
- PELC, V. Skutkové podstaty úplatkářských trestných činů a základní zásady trestního práva. In: SCHELLE, K., TAUCHEN, J. *Korupce – včera a dnes. Sborník z kolokvia pořádaného Katedrou dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity a The European Society for History of Law.* 1. vydání. Ostrava: Key Publishing, 2013.

Slovenský trestní zákon. 1. vydání. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2006.

SOLNAŘ, V., FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D. a VANDUCHOVÁ, M. *Systém českého trestního práva.* 1. vydání. Praha: Novatrix, 2009.

STUDNIČKA, F. J., ČELAKOVSKÝ, J. a MAIXNER, E. *Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí.* Fotorepr. pův. vyd. z r. 1888. Praha: Paseka, 1996.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář.* 2. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012.

TERYNGEL, J. K postihu korupce v novém trestním zákoníku. *Trestní právo*, 2010. č. 4.

Trestný zákon s rozsiahlym komentárom a judikaturou... 5. vydání. Bratislava: Nová práca, 2012.

VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem.* 1. vydání. Olomouc: Anag, 2011.

Judikatura

Rozhodnutí krajského soudu Brno ze 17. října 1951, sp. zn. 3 Tk 137/1951, uveřejněné pod č. 50/1952 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSSR z 29. června 1977, sp. zn. 2 Tzf 2/77, uveřejněné pod č. 1/1978 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 25. března 1977, sp. zn. 11 Tz 11/77, uveřejněné pod č. 3/1978 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR z 20. června 1980, sp. zn. 6 Tz 28/80, uveřejněné pod č. 15/1981 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR z 24. dubna 1980, sp. zn. 4 Tz 23/80, uveřejněné pod č. 16/1981 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu SSR z 26. března 1981, sp. zn. 4 Tz 13/81, uveřejněné pod č. 8/1982 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 23. února 1983, sp. zn. 11 Tz 3/83, uveřejněné pod č. 46/1983 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 24. června 1986, sp. zn. 11 Tz 25/86, uveřejněné pod č. 32/1987 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 6. července 1986, sp. zn. 11 Tz 19/86, uveřejněné pod č. 43/ 1987 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 29. září 1987, sp. zn. 4 Tz 13/1987.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z 16. ledna 1989, sp. zn. 4 Tz 45/88, uveřejněné pod č. 13/1990 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 23. října 1992, sp. zn. 4 Tz 37/92, uveřejněné pod č. 14/1993 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Vrchního soudu v Praze z 24. dubna 1997, sp. zn. 4 To 189/96.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 9. srpna 2006, sp. zn. 8 Tdo 864/2006.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 11. dubna 2007, sp. zn. 8 Tdo 396/2007.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 28. května 2008, sp. zn. 3 Tdo 496/2008, uveřejněné pod č. 4/2009 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 23. června 2010, sp. zn. 3 Tdo 1483/2009, uveřejněné pod č. 55/2011 Sb. rozh. tr.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR z 23. února 2011, sp. zn. 8 Tdo 81/2011.

Zhodnocení poznatků o rozhodování soudů o trestné činnosti úplatkářství, projednáno Nejvyšším soudem ČSSR z 27. června 1978, pod č. Plsf 1/78, uveřejněné pod č. 17/1978 Sb. rozh. tr.

Zpráva trestního kolegia Nejvyššího soudu ČSSR z 26. ledna 1988, č. j. Tpjf 28/87, uveřejněná pod č. 16/1988 Sb. rozh. tr.

Nález Ústavního soudu ČR ze 14. října 1998, sp. zn. Pl. ÚS 6/98, publikován pod č. 282/1998 Sb.

Nález Ústavního soudu ČR ze 25. června 2003, sp. zn. II. ÚS 710/01, publikován pod č. 100/2003 Sb. nálezů a usnesení ÚS.

Nález Ústavního soudu SR z 1. dubna 2009, sp. zn. I. ÚS 402/08–39.

Internetové zdroje

ČTK, *Korupční skandál: Chorvatsko obvinilo stovky lékařů.*

[cit. 19. 3. 2015] www.aktualne.cz

<<http://zpravy.aktualne.cz/zahranici/korupcni-skandal-chorvatsko-obvinilo-stovky-lekaru/r~3aeb80b8705511e3af700025900fea04/>>

GLASER, M. *František: Kdo platí za korupci?* Česká sekce Vatikánského rozhlasu.

[cit. 2. 3. 2015] <http://www.radiovaticana.cz>

<http://www.radiovaticana.cz/clanek_print.php?id=20400>

Publikace a analýzy Transparency International

[cit. 2. 3. 2015] www.transparency.cz

<<http://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech/>>

<<http://www.transparency.cz/analyza-soudnich-rozhodnuti-vydanych-letech-2010-2012-vecech/>>

Sbírka zákonů

[cit. 9. 3. 2015] www.sagit.cz

<<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb11330&cd=76&typ=r>>

Sbírka zákonů a mezinárodních smluv

[cit. 9. 3. 2015] www.psp.cz

<<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=86&r=1950>>

<<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=1961&cz=140>>

<<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=96&r=1999>>

<<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?o=4&t=514>>

<<http://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?r=2009&cz=40>>

Sněmovní tisky, Důvodová zpráva k trestnímu zákoníku z roku 2009

[cit. 9. 3. 2015] www.psp.cz,

<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=410&CT1=0>

Vyhledávání ASPI

[cit. 4. 3. 2015] www.epravo.cz

<<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=17&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>

<<http://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=3659&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>>

Vyhledávání beck-online

[cit. 1. 4. 2015] www.beck-online.cz

<<http://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mrqga4v6nbqfuytm>>

<<https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrgrpxe4by&tocid=nnptembrgrpxe4by>>

Trestní zákoník Spolkové republiky Německo

[cit. 1. 4. 2015] www.gesetze-im-internet.de

<<http://www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stgb/gesamt>>

Aktuální znění zákonů Slovenské republiky

[cit. 30. 3. 2015] www.zakonypreludi.sk

<<http://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-300#f6358702>>

Abstrakt

Předkládaná diplomová práce pojednává o úplatkářských trestných činech, které tvoří z pohledu trestního práva jádro postihu korupce na našem území. Text nejprve rozebírá pojem korupce a úplatkářství a následně se věnuje vývoji právní úpravy v této oblasti, a to od roku 1852 do současnosti. V práci jsou rozebrány i důsledky změny pojetí trestného činu podle současného trestního kodexu (zákon č. 40/2009 Sb.) oproti tomu předešlému (zákon č. 140/1961 Sb.). Pozornost zaslouží především skutečnost, že zformalizování pojetí trestného činu s sebou nepřineslo žádoucí zpřesnění skutkových podstat trestných činů úplatkářství. Cílem práce je hlubší rozbor aktuální úpravy úplatkářských trestných činů. Jde o trestné činy přijetí úplatku, podplacení a nepřímého úplatkářství podle současně platného trestního kodexu. Jádrem práce je analýza klíčových pojmů v oblasti úplatkářských trestných činů, jakými jsou úplatek, obecný zájem, úřední osoba a podnikání. Text obsahuje i pojednání o úpravě úplatkářských trestných činů na Slovensku a ve Spolkové republice Německo. V závěru jsou pak představeny některé návrhy *de lege ferenda*, které vychází z detailního rozboru české právní úpravy a pojednání o vybraných zahraničních právních úpravách. Tyto návrhy by vedly ke zpřesnění a zřehlednění úplatkářských trestných činů a v konečném důsledku i k rozšíření počtu trestných činů postihujících jádro korupce v trestním zákoníku.

Trestní právo má působit jako *ultima ratio*. Pouze v případě, že prohrěšek nelze postihnout méně invazivními právními prostředky, nastupují prostředky trestního práva. Úplatkářství jako negativní fenomén současnosti je nejen téma velmi závažné, ale i aktuální, jak ukazuje celospolečenská diskuze. V návaznosti na pojetí trestního práva jako *ultima ratio* a z ní vyplývající zásady subsidiarity trestní represe je na pováženou, že v oblasti postihu úplatkářství neexistují odpovídající správní delikty ani odpovídající soukromoprávní sankce (výjimkou jsou snad jen ustanovení o nekalé soutěži). Skutkové podstaty trestných činů úplatkářství nejsou dostatečně určité a ve spojení s legálně nedefinovaným pojmem obecný zájem si nemusí být adresát normy právně jist, zda koná dle práva. Otázkou je soulad těchto skutkových podstat s ústavní zásadou *nullum crimen sine lege certa*. Na to vše je však v textu upozorněno.

Abstract

This diploma thesis deals with bribery offences which constitute the core of the criminal law prosecution of corruption in our country. Initially, the text discusses the notion of corruption and bribery, then it deals with the development of legislation in this area from 1852 to the present time. The paper also analyses the consequences of changes in the concept of criminal offence under the current Criminal Code (Act No. 40/2009 Coll.) in comparison with the previous one (Act No. 140/1961 Coll.). Attention should be given mainly to the fact that formalizing the concept of crime did not bring desired clarification to the facts of crime of the criminal bribery offences. The goal of this diploma thesis is a deeper analysis of the current regulation concerning bribery offences. The Criminal Code which is currently in force recognizes crimes of Accepting Bribes, Bribery and Indirect Corruption. The core part of this work presents an analysis of key notions in the field of bribery offences such as bribe, general interest, official and business person. The text also contains a treatise on the regulation of bribery offences in the Slovak Republic and the Federal Republic of Germany. In conclusion, there are presented some proposals *de lege ferenda*, which are based on a detailed analysis of the Czech legislation and the legal treatises on foreign legal regulations. These proposals would lead to more accurate and more transparent bribery offences and ultimately to extension of the number of crimes affecting the core of the corruption in the Criminal Code.

Criminal law should act as an *ultima ratio*. The means of criminal law are to be applied only if an offence is not punishable by any other less invasive means of law. Bribery as a negative phenomenon is not only a very serious topic, but also a very current topic as shown by nationwide discussion. Regarding the concept of criminal law as a tool of *ultima ratio* in connection with the principle of subsidiarity of criminal repression as a resulting principle from this concept, it is doubtful that in the field of punishing bribery do not exist relevant administrative offences or relevant private law penalties (provisions regulating unfair competition might be an exception). The facts of crime in the offences of bribery are not specific enough and in conjunction with legally undefined concept of general interest, the addressee may not be certain whether he is practicing according to the law. The question is whether these facts of crime are in

compliance with the constitutional principle *nullum crimen sine lege certa*. All these issues are pointed out in the text.

Název práce v anglickém jazyce: Bribery offences

Klíčová slova: korupce, úplatkářství, úplatek

Keywords: corruption, bribery, bribe